

אבל הכא תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו שהם צרורות שאין בהם ממשות הוי אמינא דאינו משלם כלום, קא משמע לן דאליבא דרבנן משלם חצי נזק:

[מהדורא בתרא]

[דף י"ט ע"א]

גמרא לא בחד זמנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמפלגי והא משונה הוא, דאית ביה בורני. אין להקשות לדעת רבותיו של רש"י דבתנאים נמי פרכינן ולימא מר וכו', השתא נמי דמוקי פלוגתייהו בפלוגתא דסומכוס ורבנן תקשי ולימא מר והלכה כרבנן, ולימא מר הלכה כסומכוס דקול אצטריכא ליה דלאו כגופו דמי והבן:

תוס' ד"ה ובהא קמפלגי תימא מנליה דפליגי דלמא רמי בר יחזקאל בדאייעד ואמרי בי רב בדלא אייעד. הקשה מהר"י בן לב ז"ל דילמא כונת הפשטן לומר דלפחות נאמר דפליגי אדרבא אי הוה מוקי כדמוקי השתא התוספות דלא פליגי, ופשיט מדרמי בר יחזקאל דיש העדאה הוא, קשה דמנא ליה הא תפשת מועט תפשת ודילמא פליגי, וכבר אפשר לתרץ קושיתו דהכרח התוספות הוא האין לתמוה היכי פליג אמרי בי רב אבריייתא גם בלשון מנליה קצת מגומגם:

ובמה שכתבו התוספות וי"ל דאם כן מאי קמ"ל אמרי בי רב. הקשה מהר"י בן לב ז"ל דדילמא אשמעינן דאין שינוי לצרורות לדעת הפשטן דסלקא דעתך דמשונה הוא, ואין לתרץ לזה דהא מדרמי בר יחזקאל שמעינן ליה, דכיון דבדאייעד נזק שלם מכלל דבדלא אייעד חצי נזק ואין שינוי לצרורות דאי יש שינוי ורביע נזק לא הוי העדאה נזק שלם, דהא רב תנא הוא וכמו כן קשה לי נמי דדילמא אשמעינן דקולו לאו גופו אלא צרורות:

נראה לי דאפשר דרב יוסף מיייתי הא דאמרי בי רב על הא דתני רמי בר יחזקאל ולהכי מיייתי לה הפשטן הכא, ואם כן כונת התוספות דא"כ דאמרי בי רב מיירי בדלא אייעד מה אשמעינן רב יוסף בהביאו הא דאמרי בי רב על הא דתני רמי בר יחזקאל והבן:

תוס' ד"ה ובהא קמפלגי תימא מנ"ל דפליגי דילמא רמי בר יחזקאל בדאייעד ואמרי בי רב בדלא אייעד. יש מקשין בזה דמאי קושיא הא בין כך ובין כך תפשוט דלעולם רמי בר יחזקאל ס"ל דיש העדאה, ויש מתרצים דאף דבין כך ובין כך פשיט שפיר עם כל זה כונת התוספות להקשות דאמאי קאמר דפליגי, ולי נראה דמעיקרא הוא בודאי כונת התוספות ולהקשות, דדילמא לא פליגי ורבא אליבא דאמרי בי רב קא בעי ולרמי פשיטא ליה והבינהו אברהם ו' עזוז:

כתבו עוד וי"ל דמאי קמ"ל אמרי בי רב וכו'. קשיא לי דדילמא אשמעינן דקולו הוו צרורות כאמור, ונ"ל דסבירא להו לתוספות דמילתא דפשיטא הוא דקולו הוו צרורות, דהא רמי בר יחזקאל אשמעינו וכי תימא דקולו

מלתא דפשיטא הוא, אם כן לפי מאי דאסקינן דבפלוגתא דסומכוס ורבנן קמפלגי לימא אמרי בי רב הלכה כרבנן, ונ"ל בזה דסבירא להו לתוספות כרש"י דבתנאים לא שייך להקשות ואמרי בי רב משמיה דרב ורב תנא הוא ופליג והבינהו אברהם ו' עזוז:

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה ובהא קמפלגי וכו' הקשו התוספות דילמא רמי בר יחזקאל בדאייעד ומשום הכי משלם נזק שלם ואמרי ביה רב בדלא אייעד ומשום הכי משלם חצי נזק. איכא למידק דא"כ דכולהו סבירא להו דבאייעד משלם נזק שלם תפשוט דיש העדאה לצרורות ואם תימצי לומר דא"כ דכולהו סבירא ליה דבדאייעד משלם נזק שלם למה ליה לבעל הגמרא למימר דפליגי לימא דכולהו ס"ל דבדאייעד משלם נזק שלם ותפשוט דיש העדאה לצרורות, אלא לפי שיש להכחיש ולומר דפליגי דאמרי בי רב משלם חצי נזק משמע דאפילו בדאייעד משלם חצי נזק:

ונראה דכונת התוספות להרגיש הרגשה אחרת חוץ מן הנראה מהבנת הלשון, והיא דכיון דמצינו לאוקמה האי ברייתא אליבא דכולי עלמא ובדאייעד משלם נזק שלם אמאי מוקמת לה בדפליגי והלא אפושי מחלוקת לא מפשינן, ותירצו התוספות דאם כן מאי קא משמע לן אמרי בי רב והבן:

[מהדורא תליתאה]

גמרא בעי רב אשי יש שנוי לרביע נזק או אין שנוי וכו' תפשוט מדרבא דבעי רבא יש העדאה וכו', דילמא רבא אם תמצי לומר קאמר וכו'. וקשה דאמאי לא תירץ דבעיא דרב אשי היינו דרבא וזהו אומרו יש העדאה כלומר הא דמשלם חצי נזק צריך העדאה לכך ושנוי רביע נזק, או דילמא אין צריך העדאה לכך ואין העדאה ותמות אלא לעולם חצי נזק:

ולי נראה דזה עצמו הרגיש רש"י ז"ל ותירצו באומרם ומשני רב אשי כלומר בשלמא אילו מאי דמשני, דילמא אם תמצי לומר קאמר הוא גמרא באופן דקושית תפשוט לא הוה קושיא לרב אשי, אלא דפשיט לן בגמרא והדר דוחה דדילמא אם תמצי לומר קאמר אז הוא קשה דאמאי לא דחה דדילמא מאי דבעי רב אשי הוא מאי דבעי רבא, אמנם כיון דמאי דמשני הכא דלמא היינו רב אשי א"כ לא מצי מתרץ דהיינו דבעי רבא דא"כ אמאי בעי בעית רבא, וכי תימא דמספקא פירושא דבעית רבא דיש העדאה לא היא דא"כ הוי ליה לסדר הבעיא ביש העדאה וכו':

וקצת קשה לזה דהשתא נמי דמתרצינן דאם תמצי לומר ותרויהו מספקא ליה, א"כ איך בעי בעית רבא וצריך לומר בהכרח דמספקא ליה אי פשיטא ליה דאין שנוי או אם תימצי לומר קאמר ואף דלא סדר הבעיא בהעדאה, וק"ל דלא דמי ודאי כו' ואומרו עוד רש"י ז"ל תרויהו ומספקא ליה היינו לפי שיש מאז דסובר דכל אם תימצי לומר הוא פשיטות גמור,

ואם כן מאי משני אכתי תפשוט, לכך פירש רש"י ותרויהו מספקא ליה והבינהו אברהם ן' עוזו:

פרש"י ומשני רב אשי דלמא רבא אם תימצי לומר קאמר. נראה לי דלהכי הוצרך רש"י לומר דרב אשי הוא דמשני דלמא רבא וכו' משום דלא נימא דהגמרא הוא דאמר דנפשוט אנן בעיא דרב אשי דיש שינוי ממאי דבעי רבא יש העדאה וכו' אלא דרב אשי הוא דשני הכא דהקשו לו על בעיתו דתפשוט מדרבא, ושני דלא מצי מפשט והבעיא במקומה עומדת, דבוה אתי שפיר תיקו דאמרינן הכא, אבל אי גמרא דשקיל וטרי על בעית רבא גם איכא למפשטיה מדרבא ושני דלא מצי מפשט מאי תיקו דקאמר הכא והא לא בעי השתא רב אשי לשנאמר תיקו והבן:

גמרא בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו'. אין להקשות אמאי לא בעי סתמא ואפילו אליבא דרבנן, דאין טעם בעית רב אשי אלא משום דאמרינן הלכתא דצוררות חצי נזק להכי בעי מי גמיר סומכוס ומוקי לה בכח כח כחו או לא, אבל לרבנן פשיטא ליה דככחו דמי והבן:

גמרא בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לא מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או לא. קצת קשה דאמאי לא בעי האי בעיא לרבנן אי כח כחו ככחו דמי או לא, ולתרץ זה צריך להעיר עוד דאמאי הוצרך לומר מי גמיר או לא גמיר הא סתם מצי למבעי אי כח כחו ככחו דמי או לא, אלא דלא נמשך הבעיא אלא מכח דהלכתא גמירי, וכדי לקיים ההלכה אמרינן מי גמיר או לא, אמנם כרבנן ודאי דלא שני להו בין כחו לכח כחו והבינהו כי פשוט הוא:

[מהדורא בתרא]

גמרא בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו'. איכא למידק דאמאי קבעי אליבא דסומכוס לחד ליבעי נמי אליבא דרבנן דמשלם חצי נזק כח כחו ככחו דמי ומשלם חצי נזק, או דילמא לאו ככחו דמי ואינו משלם כלום, ונראה דאליבא דרבנן אית סברא מבחוץ דכח כחו ככחו דמי ומשלם חצי נזק, אבל אליבא דסומכוס דאמר דצוררות משלם נזק שלם שהוא כחו, משמע דכח כחו משלם חצי נזק, והשתא מרווח דהלכתא גמירי דצוררות משלם חצי נזק מצינן לאוקמיה בכח כחו, או דלמא דכח כחו ככחו דמי ומשלם נזק שלם וסומכוס פליגי אהלכתא גמירי:

[מהדורא תליתאה]

פרש"י תפשוט בעיא דרב אשי. נראה דהוצרך הקונטרס לומר כן משום דהוקשה לו דאמאי לא פשיט בעית בני הישיבה מבעיית רב אשי דמספקא אי כח כחו ככחו לסומכוס מכלל דס"ל דמתניתין רבנן היא דאי סומכוס הא מכח הסיפא צ"ל דלסומכוס לאו ככחו דמי, ותרין הקונטרס דודאי אי איכא למפשט היינו בעית רב אשי מבעית בני הישיבה אבל בעית בני הישיבה מבעית רב אשי, דרב אשי אחרון הוא דבש"ן הוא כתוב, והוא מסדר הגמרא:

רש"י ד"ה רב אשי כרבנן מוקי לה, והך בעיא דבעי רב אשי לעיל יש שינוי לצוררות אהא מתניתין בעי לה וכו'. ודאי דהתוספות והקונטרס פליגי בהא, דלדעת התוספות מאי דקאמר ובעי לה וכו' היינו דרב אשי מפרש דהכי בעו לה בני הישיבה, ולדעת הקונטרס היינו הכי בעי לה רב אשי ותירץ רב אשי כרבנן מוקי לה היינו דרב אשי פליג אבני הישיבה, דאי לבני הישיבה מספקא להו לרב אשי פשיטא ליה מתניתין דרבנן, ואם כן עתה יש לראות אמאי הוצרך לומר לדעת הקונטרס ובעי לה הכי, ונראה לי דהוצרך לומר כן משום דהוקשה לו דכיון דרב אשי מתניתין כרבנן מוקי לה, אם כן תפשוט דיש שינוי לצוררות דמדקאמר דצוררות כי אורחיהו חצי נזק מכלל דבצוררות דשני רביע נזק להכי קאמר דבעילה הכי והבן:

קשיא לי דאמאי הוצרך לתרץ דרב אשי כרבנן מוקי לה ולא תירץ דהיא גופא קא מבעיא להו מי אמרינן דמתניתין כרבנן ולא תפשוט בעית כח כחו לסומכוס, או דילמא מתניתין כסומכוס ומכח הסיפא תפשוט דכח כחו לאו ככחו דמי, ונראה דלהכי לא תרין הכי דניחא ליה לתרץ תירץ שיסכים מתניתין עם הברייתא, אמנם אי מספקא ליה דמתניתין כסומכוס וראשון ראשון להתירוה, פליג מתניתין אברייתא דלקמן דתני עלה וכו' כמו שכתבו התוספות והבן:

גמרא איבעיא להו היכי קאמר וכו' אלא הא דבעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ככחו דמי תפשוט ליה דלאו ככחו דמי. אין להקשות אמאי לא הקשה איפכא דתפשוט בעית היכי קאמר היתה מבעטת וכו' מבעית רב אשי דכיון דמספקא ודאי דלא מוקי מתניתין כסומכוס וראשון ראשון להתזה וכו', דרב אשי אחרון הוא, ואפשר דלזה כיון רש"י ז"ל באומרו תפשוט בעיא דרב אשי, כלומר אי איכא למפשט היינו בעית רב אשי ממאי דבעי בני הישיבה, ולא בעית בני הישיבה מרב אשי וכו' והבינהו:

גמרא רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת וכו'. יש מפרשים דכד מתרץ רב אשי כרבנן מוקי לה הכונה לבני הישיבה מבעיא להו אי כרבנן אי כסומכוס, אמנם לרב אשי פשיטא ליה דרבנן דבצוררות דאורחיהו קאמר מתניתין חצי נזק ומאי דהוצרך לומר ובעי לה הכי, היינו משום דהרגיש לדבריו דאם כן דרב אשי כרבנן מוקי לה ומתניתין דאורחיהו קאמר דחצי נזק, אם כן תפשוט דהא כי שני בהו רביע נזק ומאי קא בעי רב אשי, ומתרץ ובעי לה הכי היתה מבעטת וכו':

והאמת כי לפום ריהטא היה נראה כן מפירוש הקונטרס, אמנם אין נראה לי כן דכיון דלבני הישיבה שהיו קדמונים מרב אשי מספקא להו אי כרבנן אי כסומכוס אין לומר דלרב אשי פשיטא ליה כרבנן, אלא ודאי דגם לרש"י ז"ל בעיין דלעיל היתה אי מתניתין איירי בצוררות כי אורחיהו או ע"י שנוי ותו לא, והגמרא הוסיף ופירש דהבעיא היא אי כרבנן אי כסומכוס ובכן הקשה אלא הא דבעי וכו',

אי כסומכוס, פשיטא דלא הוי כרבנן כמדובר וצריך לומר דסבירא ליה לבעין דאי אתיא כרבנן מצינן לשנויי קושיא כמו שכתבו התוספות במתניתין בדבור המתחיל היתה מבעטת וכו' דקאמר דאגב דשויה לצרורות וכו':

גמרא רב אשי כרבנן מוקי לה וכו' או צרורות כי אורחיהו משלם חצי נזק הא מחמת ביעוט רביע נזק וכו'. איכא למידק דלא בעי ולא מידי דהא לא דייקנן אלא היכא דלגופיה אצטריך אמרינן דלדיוקיה אצטריך, אבל השתא לגופיה אצטריך דאי הוה אמר מתניתין היתה מבעטת משלם חצי נזק הוה משמע דהא דקאמר דמשלם חצי נזק היינו בבעיטה שהוא משונה הא כי אורחיה משלם נזק שלם והלכה כסומכוס, ונראה דהא דלעיל אמרינן תא שמע מסיפא דרסה על הכלי וכו' דלאו הלכה כסומכוס אלא כרבנן:

[מהדורא תליתאה]

תוס' ד"ה רב אשי כרבנן וכו' כתבו התוספות דהוי מצי למימר דאם תימצי לומר קאמר וכו', ונראה דבעיא דלעיל וכו'. כונתם בדברים אלו אחרונים להכניס קושיא לעצמם דאמרו דהו"ל דא"ל קאמר וכו', וזו היא הרגשתם דבשלמא אדרב אשי בא לתרץ נחא דהו"ל וכו', אבל רב אשי בא לחלוק עם האבעיא להו, וא"כ קשה להם דלא היה יכול רב אשי לומר את"ל קאמר וכו', ותירצו התוספות דהאבעיא להו לא בעא אי הוי כרבנן או כסומכוס אלא גמרא:

רש"י ד"ה לישנא אחרינא אורחיה הוא וצרורות ניהו ותולדה דרגל אפילו אייעד בביעוט והתיוה הא לא משלם אלא חצי נזק וכו' או דילמא מחמת ביעוט אתו ואם הועדה בכך משלם משלמת נזק שלם וכו'. קשיא לי דלא ימלט אי האי לישנא לא גריס בבעית רבא דיש העדאה וכו' כדשני, אם כן איך פשיטא ליה הכא דאי הוי תולדה דרגל ואייעד דאין העדאה ולא משלם אלא חצי נזק ואי גריס בבעית רבא בדשני תקשי דאיך פשיטא ליה הכא דאי הוי תולדה דקרבן ואייעד דיש העדאה ומשלם נזק שלם, דהא אין לומר דגם להאי לישנא את"ל קאמר:

ונראה לי דהאי לישנא לא גריס בבעית רבא בדשני, ומפרש בבעית רבא בדאייעד בצרורות כי אורחיהו תלתא זמני וכיון דמפרש דבעית רבא בדלא שני מכלל דפשיטא ליה בדשני דנפקא מתולדה דרגל ונעשה קרבן שיש להן העדאה, ולהכי פשיטא ליה דאי הכא הווי תולדה דקרבן דיש העדאה ומשלם נזק שלם, וכי תימא אם כן תקשי איך פשיטא ליה דאי הווי תולדה דרגל דמשלם חצי נזק בדאייעד דהיינו אין העדאה כיון דבעיא היא, נראה לי דעם היות דמספקא ליה אי יש העדאה או אין העדאה שפיר קאמר דמשלם חצי נזק אי תולדה דרגל משום, דכיון דסלקא בעית רבא בתיקו כל תיקו דממונא לקולא וחצי נזק משלם ותו לא ולא משום דפשיטא ליה דאין העדאה והבן:

ויש להקשות ללשון ראשון של קונטרס בין ללישנא אחרינא בין לתוספות דכתבו דאין לפרש דאיירי ברשות הרבים,

והשתא מתרץ דרב אשי מפרש הבעיא באופן אחר ומוקי דפשיטא להו לבני הישיבה דכרבנן, ומאי דמספקא להו היינו מאי דבעת הוא אי יש שנוי ואהא מתניתין בעו לה והבינהו:

וקשיא לי אמאי הוצרך לתרץ דרב אשי כרבנן מוקי לה ולא תירץ דהיא גופא קא מבעיא להו מי אמרינן כרבנן ולא תפשוט בעית דכא כחו או דילמא כסומכוס וראשון ראשון להתזה ושני שני להתזה ושני ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו, ונראה לי דלכך לא תירץ הכי דניחא ליה לתרץ תירוצו באופן דיסכים מתניתין עם הברייתא, אמנם מספקא ליה אי פירושא דמתניתין ראשון ראשון להתזה וכו' פליג מתניתין אברייא דלקמן דדרסה על הכלי וכו' ותני עלה וכו' והבינהו אברהם ׳ עוז:

[מהדורא בתרא]

רש"י ד"ה תפשוט, בעיא דרב אשי. איכא למידק דמאי קאמר תפשוט בעיא דרב אשי פשיטא דאבעיא דרב אשי קאי דתפשוט דלאו ככחו דמי וכו', נראה דכונתו להקשות קושיא אחת דאמאי לא פריך השתא כמו שתירץ לעיל דקאמר דתפשוט בעיא זו מדבעי רבא וכו', והכא נמי אמאי לא פריך אלא הא דבעי רב אשי כח כחו וכו', אם כן תפשוט בעיא זו דמתניתין אי כסומכוס היא אי רבנן היא, דהא בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ותפשוט דמתניתין רבנן היא, דאי סומכוס הא קאמר ראשון ראשון להתזה ושני שני להתזה ושאי ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו, ואם כן אמאי לא פריך תפשוט בעיא זו מדבעי רב אשי כאמור, ותירץ דר"ק ותשכח הכא פריך כמו שתירץ לעיל, דהא לעיל תירץ דתפשוט בעיא דרב אשי מהא דבעי רבא והשתא נמי פריך דתפשוט הא דבעי רב אשי מהאי בעיא דבני הישיבה דהא רב אשי אחרון מן האמוראים הוא, ואם כן דאחרון הוא לא מצינן למפרך תפשוט בעיא דבני הישיבה מהאי בעיא דבעי רב אשי דהא אחרון הוא ובני הישיבה לא ידעו מה שאמר רב אשי, וא"כ שלא ידעו מה שאמר רב אשי איך מצינן למפרך תפשוט בעיא דבני הישיבה מביעא דבעי רב אשי, אבל לרב אשי פריך שפיר דתפשוט בעיא דרב אשי מביעא דבעו בני הישיבה דהא רב אשי ידע מה דבעו בני הישיבה, וא"כ ידיע מה שאמר מאי קבעי תפשוט:

גמרא אבעיא להו היכי קאמר וכו'. איכא למידק דמי הכניסו לבעל הגמרא בבעיא הזאת תפשוט דהלכה כרבנן וכאורחיה דמשלם חצי נזק, ונראה דזה הבעיין דנכנס בספק אי הלכה כסומכוס או כרבנן הוא משום דאי דאין הלכה כרבנן איכא קושיא אחת במתניתין בלי תירוצו אמנם אי הלכה כסומכוס תשובתו בצדו משום דסומכוס סבירא ליה דצרורות ששינה בהם דמשלם חצי נזק, והשתא מתניתין אתי שפיר דקאמר היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין וכו', משמע דחלוקת צרורות שהיו מנתזין נמשכת עם היתה מבעטת ובעיטה היינו שנוי ומשלם חצי נזק והיינו כסומכוס דקאמר צרורות ששינה בהם משלם חצי נזק, ואם תאמר דאם כן דלרבנן אינה האי קושיא מאי קמבעיא ליה מתניתין אי כרבנן

למה להם לפרש בהכי, לימא דהבעיא היא סתמית אי אורחיה או לאו אורחיה ונפקא מינה לכל הדינים הנמשכים מאורחיה ולא אורחיה בין ברשות היחיד ברשות הרבים וצ"ע:

גמרא בעי מיניה ר' אבא בר ממל מר' אמי היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה וכו', פרש"י אורחיה הוא וכצורות דעלמא הוא ומשלם חצי נזק וכו'. אין להקשות אמאי לא מוקי הבעיא אליבא דסומכוס דאי אורחיה הוא נזק שלם דאי לא אורחיה הוא הוי קרן וחצי נזק, והשתא אתי שפיר ואין צורך לומר וא"ת יש שנוי לצורות לרביע נזק וכו', דא"כ דהוא הבעיא אליבא דסומכוס הוי ליה לפרושי בהדיא כמו שפירש לעיל בבעית כח כחו דקאמר כח כחו לסומכוס כו':

^{הנהר החכמה}

פרש"י לישנא אחרת אורחיה הוא וצורות נינהו ותולדה דרגל אפילו אייעד בביעוט והתיזה וכו'. וקשה לי דלפי הנראה גם כן להאי לישנא צריך לומר דאם תימצי לומר יש העדאה לצורות ואם כן מה מרויח בזה, ועוד דהוי ליה לאומרו בהדיא, ונראה לומר דלהאי לישנא אית ליה דבעית רבא היא בדלא שני בהו והכא בדשני איירינן, ופשיטא ליה דיש העדאה דכיון דשני הוי כקרן והבינהו אברהם ו' עוזו:

תוס' ד"ה במקום שאי אפשר לה וכו' אין לפרש דמיירי ברשות הרבים. כלומר שהיה מהלך ברשות הרבים מלאה צורות, דא"כ דברשות הרבים מיירי אמאי לא קאמר היתה מהלכת ברשות הרבים מלאה צורות כמו שכתוב לקמן בהאי בעיא דבעי ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה והזיקה, מדלא קאימנא השתא בהאי בעיא דר' אבא כודאי דברשות הניזק מיירי והבן:

גמרא בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה והזיקה וכו'. נראה ודאי דיש טעות סופר כאן וצריך להגיה מלת ובעטה, דודאי לא מיירי בשינוי כדמוכח מלשון הקונטרס דלקמן דפירש אבעיא קמייתא קאי אי אמרת בשלמא וכו', ואף על גב דקרן משונה הוא ואצורות אורחיה הוא והבן:

גמרא בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה מהו לקרן מדמינן ליה או דילמא תולדה דרגל, פרש"י או דילמא כל צורות כי אורחיהו תולדה דרגל וכו'. קשה דמה בכך אי צורות כי אורחיהו תולדה דרגל הא בצורות דבעינן בעטה עסקינן, לכן נראה לי דיש טעות סופר וצריך להגיה מלת ובעטה, והבעיא לא הוי אלא בצורות דאורחיהו, וכן מוכח מלשון הקונטרס דלקמן בלשון המתחיל והזיקה ברשות הרבים חייבת אבעיא קמייתא והבינהו:

[מהדורא בתרא]

רש"י ד"ה והזיקה ברשות הרבים חייבת, אבעיא קמייתא קאי. נראה דפרש"י כן משום דהרגיש דלפום ריהטא

היה נראה דמאי מקשה איתיביה היינו אמאי דסליק ואמר עקירה אין כאן הנחה יש כאן, ואם כן אמאי צריך לומר מאי להו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים הא סתם הוי מצי להקשות דבכל ענין דמיירי קשה, לכך פרש"י דאבעיא קמייתא קאי, ולכך הוצרך לומר מאי לאו דאין מציאות להקשות כי אם אי איירי בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים וכונתו לומר דגם אבעיא קמייתא וכו' והבינהו:

גמרא איתיביה דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו וכו' ותני עלה כמה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים על הראשון פטורה וכו'. קצת קשה דכיון דהדר ביה ממה שאמר עקירה אין כאן הנחה יש כאן, מאי האי דקא מהדר לאותוכיה, ואפשר דכל אלו הקושיות הקשה אותם המקשה בבית אחת אלא שהגמרא חלקם, אי נמי אפשר לי לומר דהכרח המקשה דאם איתא דברשות הרבים דקאמר היינו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד והברייתא באה לפרש המשנה ולומר דבמה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים הוי ליה לפרושי מאי רשות הרבים דקאמר ומהאי טעמא הדר מקשה מר' יוחנן דכיון דאמורא הוא אם איתא דאין חצי נזק חלוק לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים דקאמר היינו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד איבעי ליה לפרושי, וגם אין להקשות דמאי מקשה מר' יוחנן והא תשובתו בצדו דר' יוחנן אקרן קאמר, דהכרח המקשה הוא דאי קאי אקרן הוי ליה למימר אין קרן חלוק והבן:

גמרא איתיביה דרסה על הכלי ושברתו וכו'. איכא למידק דמאי קא פריך, והלא לעיל הדר ביה דפריך לעיל מברייתא דקאמר היתה מהלכת וכו', ואם כן מאי קפריך וצ"ע:

גמרא איני והאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק וכו'. איכא למידק דאמאי לא פריך בלשון איתיביה כמו דפריך לעיל, ונראה דלא פרכינן בלשון איתיביה כי אם היכא דפריך מברייתא או ממתניתין, אבל השתא דפריך ממה שאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק לא לרשות הרבים ולא לרשות היחיד לא פריך בלשון איתיביה:

[מהדורא בתרא]

גמרא והאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק וכו' מאי לאו התיזה ברשות הרבים וכו'. נראה דההכרח דהיה לו להאי מקשה הוא דאי ר' יוחנן בקרן דוקא קאמר הוי ליה למימר אין קרן חלוק וכו' והבינהו:

[דף י"ט ע"ב]

גמרא הכי השתא קרן לאו אורחיה, הא אורחיה וכו' דבכי אורחיה אמרינן וכי יאחזנה כו'. ואין להקשות דא"כ קרן תם ואייעד דהוי ליה כי אורחיה נפטור למזיק מטעמא דוכי יאחזנה בקרנו וילך, דכונת המתיר לומר דכיון דאורחיה והוי תולדה דרגל משום הכי אמרינן הכי דפטריה רחמנא לרגל, אבל קרן אף על גב דהוי ליה אורחיה לא, בהא חייביה

רחמנא ולזה כיון הקונטרס ופירש ואמר הא אורחיה הוא ותולדה דרגל והבן:

וגם אין להקשות דכיון דעיקר הטעם הוא דכשכשה בזנבה אחריה ותולדה דרגל הוא אמאי לא קאמר כן מעיקר, אדאפשר דבבדיחותא הוא דקאמר הכי, וכונתו לומר דאורחיה הוא אלא שהמקשה לא הבינו והבן:

גמרא הכי השתא קרן לאו אורחיה הא אורחיה, מוכח דבכי אורחיה אמרינן דכי יאחזנה בזנבה וילך ופטור, וקשה דא"כ קרן מועד דהדר הוה ליה אורחיה נפטור ליה מהאי טעמא דוכי יאחזנה בזנבה וילך, ונראה לומר דדוקא בכי אורחיה מתחלתו אמרינן וכי יאחזנה וכו', אמנם במאי דהדר הוה ליה אורחיה לא אמרינן והאי טעמא והבינהו אברהם ו' עוז:

[מהדורא בתרא]

הפסוק

גמרא יתיב רב יהודה נשיאה ורבי אושעיא וכו' הכי השתא קרן לאו אורחיה הוא הא אורחיה. איכא למידק דא"כ דהא אורחיה אמאי תירץ לעיל וכי יאחזנו בזנבו וילך הוי ליה למימר דודאי פטור דהא אורחיה הוא והוה ליה רגל ברשות הרבים ופטור, ונראה דהא קמשני לעיל כו' יאחזנו בזנבו וילך אין הכי נמי דכונתו לומר דודאי פטור משום דאורחיה אלא בבדיחותא הוא דקא משני ליה ואמר וכי יאחזנה וכו' ואם כן ודאי פטור, אלא דהמקשה לא הבין אלא סבר דהא דקאמר וכי יאחזנה וכו' כמשמעו לא הוה טעמא משום רגל, ולהכי פריך אם כן קרן נמי נימא הכי וכו', ותירץ מי דמי קרן לאו אורחיה הוא? האי אורחיה הוא:

[מהדורא תליתאה]

גמרא בעי רב עינא כשכשה באמתה מהו וכו'. איכא למידק דמאי קא בעי לא ימנע או כשכשה באמתה אורחיה הוא או לאו אורחיה, אי אורחיה הוא מאי קבעי לקרן מדמינן ליה וכו' ודאי דלא מדמינן דהא קרן לאו אורחיה הא אורחיה, ואי לאו אורחיה הוא מאי קאמר אחר כך, או דלמא קרן כונתו להזיק הא אין כונתו להזיק וכו', אם כן דלא הוי קרן מאי ליהוי רגל, לא מצינן למימר דהוי רגל, דהא רגל אורחיה הוא האי לאו אורחיה הוא:

ונראה דרב עינא סבר דלאו אורחיה וא"ת אם כן דלאו אורחיה מאי קאמר קרן כונתו להזיק הא אין כונתו להזיק, מצינן למימר דכונתו לומר דאי מדמינן לקרן בהכרח הוא דצריך כלהו להאי כשכשה דאמתה תרי מילי אחד דכונתו להזיק ואחד שיהיה משונה כקרן, והכי קאמר לקרן מדמינן ליה דהא משונה הוא, ועוד דקרן משום מה הוא כונתו להזיק היינו משום דיצרא קא תקיף חצי נזק לא שנא, או דילמא קרן כונתו להזיק הא אין כונתו להזיק וכו':

רש"י ד"ה לא שנא דחצי נזק ותו לא וכו'. נראה דכונתו לומר דלא תימא דהא דקאמר דמשלם חצי נזק היינו

היכא דהוי תם אבל אם הועד משלם נזק שלם, דא"כ היינו צרורות, וצרורות אינן משלם אלא חצי נזק דהא אמרינן במתניתין דליל היינו צרורות:

תוס' ד"ה אבל קשרו אדם חייב פירש בתר דנייה ומשום בור ולא דוקא קשרו אלא כל היכא דלא אצנעיה כקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא. בתחלת העיון היה נראה לי לומר דהפירוש האחר היה דטעמא דקשור חייב היינו משום דקשרו בידים והוי כדינא דגרמי דחייב הכל, ואומרים התוספות דלעולם הפירוש הנכון הוא דטעמא משום דהוי בור ובתר דנח ומכריחים פירושם במה שאומרים ולא דוקא, ואין כונתם לומר דלפירוש אחר הוי דוקא ובפירוש לאו דוקא, דלכל הפירושים הוי לאו דוקא, דהא בפירוש קאמר לקמן דאי לא אצנעיה פושע הוא, אלא כלומר דלפירושם אתי שפיר האי לאו דוקא, כיון דטעמא משום דבור, אבל אי טעמא משום דקשרו בידים היה מן הראוי להיות דוקא קשרו אבל אצנעיה דלאו בידים הוא לא:

ובהשנות העיון נראה לי והוא הנכון דהפירוש האחר היה דמיירי דבהדי דקאזיל קמזיק והתוספות בהיות דמשמע להו לישנא דקשרו אדם חייב היינו דחייב הכל וכמו שכתבו בדבור המתחיל וכי איתמר דרב הונא לא רצה בפירוש זה דאם כן שניהם חייבים וקשרו חייב קאמר דמשמע חייב הכל, ולכן כתבו דהפירוש הנכון הוא דמשום בור ובתר דנח ומפני שראו התוספות שאפשר להכחיש הכרחם ולומר דקשרו אדם חייב אפשר נמי לפרש דחייב גם הוא כמו בעל התרנגול וכדמשמע מתוך לשונם שכתבו בדבור המתחיל וכי אתמר וכו' חייב הכל משמע ולא אמרו מוכח לכן כתבו ולא דוקא קשרו אלא כל היכא דלא אצנעיה כקשרו וכו', כלומר בהכרח לומר דמשמע ליה קשרו חייב דהיינו חייב בכל דהא לאו דוקא קשרו, אלא כל היכא דלא אצנעיה כקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא והתם היינו דפושע הוא ויהיה חייב בכל, אם כן כל שכן קשרו דיהא חייב בכל, ואי הוי פירושא דבהדי דקאזיל קמזיק נמי חייב בעל התרנגול והבן:

גמרא נקשר מאליו מאן חייב אלימא בעל הדליל וכו', פרש"י נקשר מאליו דמתניתין. נראה לי דהוצרך הקונטרס לכך משום דהוקשה לו דאיך מקושרת קושיא זו למלתיה דרב הונא והא במתניתין גופא היה יכול להקשות היה דליל קשור חייב מאן חייב אלימא בעל הדליל וכו', ותירץ דקושיא זו היינו במה דאוקי רב הונא דמתניתין דוקא בנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב דלא מצי מיירי לדעתו בדאדויי אדויי דאם כן קשרו אדם פטור, אבל בלא מילתיה דרב הונא לא קשה ולא מידי במתניתין דאימא דאיירי בדאדויי אדויי ואפילו קשרו אדם אינו חייב אלא בעל התרנגול חצי נזק מטעם צרורות, וזה אומרו נקשר מאליו דמתניתין כלומר משום דמוקי רב הונא נקשר מאליו דוקא במתניתין, משום הכי קשה והקונטרס אזיל לשיטתו דבאדויי אדויי קשרו אדם פטור והבן:

גמרא ואי לא אצנעיה פושע הוא. קשיא לי דהא לקמן תנן הכלב שנטל החררה והלך לגדיש אכל החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם וכו' ומקשינן בגמרא מאן חייב בעל הכלב וליחייב נמי בעל הגחלת ותרצינא בשמימר גחלתו מוכח דבלא שמימר מודה דבדין הוא דליחייבו שניהם בעל הכלב ובעל הגחלת, אף על גב דפשע בעל הגחלת שלא שמימר גחלתו ואם כן הכא איך קאמר דאי לא אצנעיה פושע הוא וחייב הכל, אי משום דהכא מיירי דהזיק בתר דנח והיינו בורו דבעל הדליל התם נמי לא הזיק אלא בתר שהניח הגחלת במקום א' בגדיש הלך והדליק כל הגדיש ואם כן להוי חייב על כל הגדיש הכל חוץ ממקום גחלת מטעם אשו, ונראה לי דיש לחלק דהתם אי חייב גם בעל הכלב אף שפשע זה ולא שמימר גחלתו היינו משום דבמקום שהיתה הגחלת דהיינו בתוך ביתו לא היתה מזקת לגדיש, ואם הזיקה היינו ע"י כלב זה שהוליכה לגדיש, אבל הכא כבר היתה התקלה ברשות הרבים ואפילו שלא היה מוליכה התרנגול ברגלו למקום אחר אפילו במקום שהיתה מוכנת להזיק, ואם כן הוי פושע יותר ולכן חייב הכל והבן:

ואין לי להקשות ממאי דאמרינן בסוף פרק שור שנגח את הפרה אמר רבא שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולם חייבים דנראה דאין בעל הבור חייב הכל ואילו הכא קא חשיב ליה פושע כי לא אצנעיה לחייבו בכל, דשאני התם דע"י דחירת שור ואדם הוזק דהיינו כחם, אבל הכא בתר דנח נתקל והוי בורו של בעל הדליל ולהכי חייב הכל והבן:

ואין להקשות דכנראה מתוך דברי המקשה ואי לא אצנעיה פושע הוא דחשיב ליה בור, וא"כ אמאי לא הקשה לו דאי מתניתין איירי בנזקי דבור איך קאמר דאם שבר את הכלים משלם חצי נזק והא בור פטור בכלים מחמור ולא כלים, חדא דהא ודאי לאו קושיא היא דאיכא למימר דשבירת הכלים לאו קאי אלא אמהדס ולצדדים קתני, ואפילו דנאמר דהיא קושיא המקשה ראה לפניו שני קושיות האי והא דמקשה ומפני שראה דלקושיא זו כבר יש לדחות באופן מה דדילמא סתם לן תנא כר' יהודה דמחייב בכלים גם שהוא דוחק, להכי רצה להקשות קושיא חזקה עד שמסתמה צריך לחזור בו ולומר אלא כי אתמר וכו' והבן:

גמרא פיסקא התרנגולין מועדין וכו' אמר רב הונא לא שנו אלא שנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל וכו' ואי לא אצנעיה פושע הוא וכו' משום מאי חייב אמר רב הונא בר מנחם וכו'. וקשה דקושית נקשר מאליו מאן חייב אילימא וכו' קיימא נמי אמתניתין לכאורה, ואם כן איך מקושרת אמילתיה דרב הונא, ועוד קשה דמאי דמקשה לקמן משום מאי חייב היה יכול להקשות הכא חכף כי קאמר רב הונא אבל קשרו אדם חייב, ועוד קשה דנראה לכאורה דהאי מקשה פליג מדידה אדידיה דבתחלה פשיטא ליה דאי לא אצנעיה פושע הוא וחייב נזק שלם וכל שכן כי קשרו, והשתא מקשה קושית למה משום מאי חייב וכו', ועוד יש לראות מאי האי דכרש"י נקשר מאליו דמתניתין ומה כונתו בזה:

ולקושיא הראשונה נראה לומר דודאי אי לאו מימרת רב הונא דקאמר אבל קשרו אדם חייב הוה מוקמינן מתניתין באדווי אדווי ואפילו הקושר נמי חייב חצי נזק דאין כאן בורו, אמנם השתא דקאמר רב הונא דקשרו אדם חייב אין לאוקמה באדווי והראיה דלפי האמת כדשני באדייה אדווי, צריך לומר דכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר ולא גרסינן לא שנו וכו':

ולקושיא השנית יש לומר דרש"י ז"ל הרגישה דאמאי לא הקשה חכף משום מאי חייב ותירץ דנח נמי דהוי לפניו, דהאי מקשה שני קושיות, חדא דנקשר מאליו מאן חייב וכו', ושנית משום חייב ורצה להקשות לחלוקת נקשר משום דבה איירי מתניתין אליבא דרב הונא, והוה אומרו נקשר מאליו דמתניתין והבינהו:

ולקושיא השלישית י"ל דבתחלה כד מקשה אי לא אצנעיה פושע הוא היינו לפי סברת רב הונא דקשרו חייב דכך לא אצנעיה כקשרו, אמנם לדידה אפילו כי קשרו נמי פטור והבינהו ותו לא מידי בסוגיות צרורות:

[מהדורא בתרא]

רש"י ד"ה מאן חייב חצי נזק אי בעל הדליל שאין התרנגול שלו וכו'. נראה שנשמר מפירוש אחר והוא שהדליל נמי הוא של בעל התרנגול, דא"כ שהוא של בעל התרנגול מאי קבעי נקשר מאליו מאן חייב דודאי דבעל התרנגול חייב שהרי ממונו הוא וחייב משום צרורות, ולהכי קאמר מאן חייב האי חצי נזק אי בעל הדליל שאין התרנגול שלו:

[מהדורא תליתאה]

תוס' ד"ה אבל קשרו אדם חייב פירוש בתר דניח. נראה דנשמרו מפירוש אחר והוא דהא דקתני אבל קשרו אדם חייב הוא בין קודם דנח בין לאחר דנח, דא"כ דאפילו קודם דנח אמאי קאמר דמשלם חצי נזק אחד מהם לחייבו שניהם אחד משום אש ואחד משום צרורות מדלא חייב אלא אחד מהם, מכלל דמיירי בתר דנח דכיון דמיירי בתר דנח אינו חייב אלא אחד מהם חצי נזק:

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה אלא מתניתין בדאדווי אדווי בדליל הפקר או דחבריה ואצנעיה. נראה דהוקשה להם דאי מתניתין איירי בדאדווי אדווי גם שהם צרורות ליחייב נמי בעל הדליל, דכי גמרינן הלכתא דצרורות חצי נזק היינו בצרורות דהפקר אבל בצרורות דבעלים חייב נמי בעל הצרורות, לכן פירש דמיירי בדליל של הפקר וכו':

תוס' ד"ה אלא מתניא בדאדייה אדייה ומיירי בדליל הפקר או דחבריה וכו'. נראה דכונת התוספות להקשות דאפילו דמיירי בדאדייה אדייה לחייבו שניה כל אחד חצי נזק, ותירצו דמיירי בדליל הפקר אינו משלם אלא חצי נזק:

[מהדורא בתרא]

פירוש

תוס' ד"ה וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר וכי ובקונטרס פירש וכי' וקשה לפירושו מכל מקום ליחייב משום אשו דהוי כאבנו וסכיננו שהניחם בראש גגו ונפלו ברוח מצויה וכי'. קצת קשה דהא אם קשרו אדם והתרנגול אדייה אדויי חשיב כרוח שאינו מצוייה דלא שכיח דעם היותו קשור על ידי אדם לזורקו התרנגול מרגלו וק"ל:

פירוש

גמרא משום מאי חייב. אין להקשות דהא לעיל כי פריך אי לא אצנעיה פושע הוא היינו משום בור, ואם כן השתא מאי בעי דדרך המקשה להקשות בהודאת הנחת המקשה ובהכחשה ובתחלה ראה שפיר דלאו בור מעליא הוא ואפילו הכי מקשה ליה בהודאת הנחת המקשה דמחייב משום בור והדר מקשה לו בהכחשת הנחתו דהא לאו בור מעליא הוא ומשום מאי חייב ולזה דייק הקונטרס והבן:

מתניתין כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה וכי' אכלה כסות וכלים משלמת חצי נזק. אין להקשות אמאי לא קאמר אכלה מה שאין ראוי לה דבאין ראוי לה כולל אפילו חטים וכל דבר הרע לה דדרכה לאכול אם יתנו לה ולא מצי למתני חייב חצי-נזק, דבאלו פטורה ברשות הרבים כדאמרינן לקמן בסיפא דברייתא לפיכך אכלה חטים או דבר הרע לה פטורה והבן:

במשנה אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנת וכי' מפתח החנות משלמת מה שנהנית. ק"ק דליעריבניהו וק"ל:

מתניתין כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה וכי' אכלה כסות וכלים משלמת חצי נזק. יש מקשין אמאי לא קאמר אכלה מה שאין ראוי לה כמו שאמר בתחלה לאכול את הראוי לה, ולי נראה בתירוץ זה דלהכי נקט כסות וכלים דאי הוה תני אכלה מה שאין ראוי לה הוי אמינא דכסות וכלים כיון דחזינן דאכלי להו חשבינן להו ע"י הדחק ואורחיה הוא, לכך קתני דאכלה כסות וכלים משלמת חצי נזק והיינו טעמא דאפילו דחזינן דאכלי להו לאו היינו ע"י הדחק אלא מתכוין להזיק והבינהו:

במשנה אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית וכי' מפתח החנות וכי'. קצת קשה דליעריבניהו וליתנינהו וק"ל:

[מהדורא בתרא]

גמרא ת"ר השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה וכי' וכן חיה וכי'. קשיא לי דכיון דלעיל מסקינן דתנא שן דחיה ותנא שן דבהמה א"כ איך פירש הכא בברייתא דהשן מועדת היינו בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה וכי', ובתר הכי קאמר וכן חיה ושמא י"ל דקאי אמתניתין דסוף פרק קמא דקתני השן מועדת דהתם כולל הכל וכן חיה דקתני אמתניתין דהכא והבן:

עוד קשיא לי לדעת התוספות דהבהמה מועדת לאכול פירות וירקות דקתני במתניתין הוי פירושא דהשן מועדת לאכול את הראוי לה, ושן היינו שן דחיה כדאסיקנא לעיל, ואם כן מוכח דשן חיה מועדת לאכול פירות וירקות ואילו בברייתא קתני וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם. ונראה לי דבברייתא מאי דהוי אורחא דחיה שלא ע"י הדחק, אבל לעולם ע"י הדחק חיה נמי אוכלת פירות וירקות וראויין לה קרינא ביה, ובמתניתין נקט פירות וירקות משום דהוא דבר הראוי לה בין לבהמה בין לחיה והבן:

גמרא ת"ר השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה וכי' וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וכי'. קשיא לי דלעיל מוקמינן רישא דהאי מתניתין בשן חיה דאמרינן תנא שן דחיה ותנא שן דבהמה, ואם כן השתא דמפרש ברייתא מתניתין איך קאמר כיצד בהמה שנכנסה וכי', ונראה לומר דהא דקתני בברייתא השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד אמתניתין דריש פירקין דחמשה תמין קאי וחלוקת וכן חיה קאי הכא והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא אמר רב פפא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה ע"י הדחק שמיא אכילה האי שונרא דאכל תמרי וכי', ופרש"י שמיא אכילה אפילו שלא ע"י הדחק. וקשיא לי חדא דמנא ליה לקונטרס ז"ל דרב פפא קאמר שאפילו שלא ע"י הדחק, ועוד אפילו דנאמר דרב פפא הכי קאמר מנא ליה לרב פפא, ואפילו דנאמר דרב פפא מכח הברייתא קאמר הכי, אמאי לא פירש הקונטרס כן בברייתא גופה:

ונראה לי דהכרח הקונטרס במלתיה דרב פפא, מדקאמר שמיא אכילה דלא הוי ליה למימר אלא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה ע"י הדחק משלם נזק שלם, ומדקאמר שמיא אכילה ודאי דכונתו לומר כבר קנה שם אכילה ובכל ענין שיאכל שמיא אכילה, והכרח רב פפא היינו סתמות הברייתא ורב פפא אגב אורחיה דרצו לאשמעינן דינא דשונרא אשמעינן נמי דפירושא דמתניתין אפילו אכלה ליה שלא על ידי הדחק, ולזה פירש הקונטרס זה במלתיה דרב פפא, וכי תימא מאי אשמעינן רב פפא בדינא דשונרא, אפשר דהיינו דוקא בביניתא, אבל כסות וכלים אפילו ע"י הדחק לאו אורחיה ולזה פירש הקונטרס אבל כסות וכלים וכי':

גמרא אמר רב פפא השתא דאמרת וכי' שמיא אכילה פרש"י שמיא אכילה ואפילו שלא ע"י הדחק וכי'. קשה דלעיל בלשון המתחיל וחמור שאכל כרשינן וכי' דסיים ואמר ראויין להם קרינן ביה בתם הוי ליה למימר ואפילו שלא ע"י הדחק וכן נמי מאי דפרש"י בלישנא הבא אחר זה אכל כסות וכלים אפילו ע"י הדחק וכי', הוי ליה לאומרו שם בלשון האמור ואמאי נאחר עד עתה, ונראה דנענע ז"ל לזה משום

דקשה דאמאי אתא רב פפא לאשמועינן האי שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכיל בניתא משלם נזק הא אשמועינן בברייתא דפרה שאכל שעורין וכו' דודאי כך אכיל שונרא תמרי ע"י הדחק כפרה שעורין:

ולזאת הקושיא הייתי מתרץ דרב פפא אתא לאשמועינן דאפילו אכלה שלא על ידי הדחק אורחיה קרינן ליה, אבל לזה קשה דאם כן הוי ליה לרב פפא לאומרו בהדיא משלם נזק שלם ואפילו שלא ע"י הדחק, לכך פרש"י ז"ל דלא אתי לאשמועינן דאפילו שלא ע"י הדחק דהא מונח הוא בברייתא דכן אמר רב פפא גופיה השתא דאמרת וכו' שמיה אכלה ואפילו שלא ע"י הדחק, וכי תימא אם כן מאי אשמועינן במאי דקאמר האי שונרא וכו' היינו דדוקא שונרא דאכל תמרי וכו', הוא דחשיב ליה אורחיה אבל כסות וכלים אפילו על ידי הדחק לאו אורחיה וכו' והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא ופת אורחיה הוא ורמינהו אכלה פת ובשר ותבשיל משלם חצי נזק מאי לאו בבחמה וכו'. אין להקשות דכל ורמינהו היינו דרמין מתניתין אהדדי אבל כשמקשה לאמורא לא שייך לומר הכי, דכוונת המקשה דע"כ אתי לרומיית ברייתות אהדדי דהא קתני בברייתא אכלה פת וכו' משלם חצי נזק מאי לאו בבחמה ותקשה לך דהא פת לאו אורחיה וקאמרת אורחיה, וכדי שלא תקשה לך צריך אתה לומר דלא מיירי בבחמה אלא בחיה, ואם כן רמין ברייתות אהדדי דהא בהך ברייתא אכלה בשר משלם חצי נזק, ואילו בברייתא דלעיל קתני וכן חיה שטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם והבן:

גמרא ורמינהו אכלה פת ובשר ותבשיל משלם חצי נזק מאי לאו בבחמה לא בחיה חיה בשר אורחיה הוא. קשיא ליה בלשון ורמינהו דאמרינן בכל דוכתין היכא דקשין הברייתות אהדדי או המשניות או משנה בברייתא אמנם לאמורא לא מקשינן ליה בלשון ורמינהו, ונ"ל לומר דהמקשה ודאי דראה דיכול לומר לו לא בחיה וכל כונתו להקשות דאי מיירי בחיה הא חיה בשר אורחיה הוא וקשיין הברייתות אהדדי דהכא קאמר דבשר חיה משלם חצי נזק נראה דלאו אורחיה, ולעיל בברייתא קאמר וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם נראה דבשר אורחיה והבינהו אברהם ך' עזוז:

[מהדורא בתרא]

[דף כ' ע"א]

לימא מסייע ליה היתה קופצת וכו'. עיין במפרשים:

גמרא כדאמר רבא בקופצת ה"נ בקופצת וכו'. איכא למידק דמאי קאמר בגמרא כדאמר וכו' וסותר דלא מייתי סיוע האי ברייתא להא דקאמר אילפא מיירי בקופצת, והשתא האי ברייתא קאי כותיה, ונראה דאם כן דהאי דקאמר אילפא מיירי בקופצת ושנוי הוא והוה ליה קרן, מאי קאמר

טעמא מאי, ותירץ דגבי חברתה כחצר הניזק דמי אי הוי קרן אפילו ברשות הרבים נמי חייב, מדקאמר בגמרא טעמא מכלל דהוי אורחיה:

גמרא תניא כותיה דרבא אם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד וכו'. לפום ריהטא נראה דלא מייתי ראיה למאי דאמר רבא שעורין בזול וק"ל. אבל קשה דאמאי לא מייתי מהא סייעתא לרב דאמר אכלהו מסיפא דהאי ברייתא דבר הראוי לה מכלל דאכלה חטין או דבר הרע לה פטורה, לפי פרש"י דדבר רע היינו דלא נהנית דכן נמי כסות וכלים דאינה נהנית מהם, ואפשר לחלק דחטים אף שאין הבהמה נהנית משם דרכה לאכלן וכונתה לאוכלן אמנם כסות וכלים אין דרכה לאוכלן כי אם להזיק מתכונת והוי קרן ברשות הרבים והבינהו:

רש"י ד"ה כגון דקיימא עמיר ברשות הניזק ובהמה ברשות הרבים ומגלגלת וכו'. נראה דהא דקאמר דמגלגלת ואתי וכו', היינו כגון שהבהמה גלגלם דאם לא כן אלא שמעצמם גלגלו היינו מה שפירשו התוספות בד"ה מתגלגל מהו וכו', אלא בהכרח הוא דהא דקאמר מתגלגל רצונו לומר שהבהמה גלגלם:

תוס' ד"ה מתגלגל מהו פ"ה דמספקא ליה אי בתר אכילה אולינן וכו' ונראה לר"י וכו' וקאמר ת"ש משוי מקצתו בפנים וכו' מאי לאו* דאורחיה דמלתא כך היא במקצתו מבפנים ומקצתו מבחוץ וכו'. נראה דכתבו כן משום דהוי עדיפות והדוחה לפירושם הא דקתני בברייתא מקצת בפנים ומקצתו בחוץ דאורחיה דמלתא כך הוא במתגלגל, אבל לפירוש הקונטרס דהיינו מגלגל למה לי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אפילו הכל בפנים או הכל בחוץ מצי למתני דשקלא הבהמה מבפנים והביאו בחוץ, או מבחוץ והביאו בפנים, וכותבם עוד ואכלה בחוץ פטורה תנא אגב רישא, דמלתא דפשטא היא גם זה הוא, והיינו לפירושם דכן הדרך במקצתו בפנים ומקצתו בחוץ והבהמה עכבה בפנים בפיו איכא למימר דכיון דאיכא שעורים בפנים וכחוץ אגב דקתני הדין במה שעכבה הבהמה בפנים דחייבת ולא כמונח דמי, קתני נמי דינא דשעורים שהם בחוץ ואכלתן שם ולעולם במציאות א' מיירי, אבל לפירוש הקונטרס דבשני מציאות מיירי או שגלגל מה שבפנים בחוץ או מה שבחוץ בפנים למה ליה לומר שני מציאות פשיטא דודאי דכל דבר אחד והבן:

ומה שכתבו עוד ואי בעית אימא בפתילה דאספסתא שעליו ארוכים וסד"א ניזול בתר רוב כו'. כונתם ז"ל לברוח מפירוש הקונטרס דפירש דהיינו מתגלגל כיון דהאי רישא כי גריר ליה אזיל אף אידך בתריה וכו', דלפירושם אין לפרש הכי בדחיה דהיינו בעין במתגלגל לדעתם, על כן כונתם לפרש דמיירי בפתילה דאספסתא ואכלה בפנים חייבת לאו היינו לא מגלגל, אלא מתגלגל אלא שאוכל מה שהוא בפנים חייבת ואם אכלה מה שהוא בחוץ פטורה, וכ"ת מאי אשמועינן פשיטא דכל שהוא ברשות היחיד חייבת, וכל שהוא ברשות

שאינן נותנין לה קביים אם אכלה קביים אלא אומדין כמה נותן אדם לבהמתו אם קב או קביים, אבל אם נותן דמי שעורין בזול לא קאמר, ושמא י"ל דהסייעתא היא דודאי דלא כרבה דאין נותנין אלא דמי עמיר, וכיון דכן הוא כי היכי דאמדינן ליה כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו לענין הכמות אמדינן ליה לענין בזול או ביוקר והבן:

גמרא לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה. אין להקשות דתקשי מהאי ברייתא לשמואל דאמר דלא שנו אלא פירות ויקרות אבל כסות וכלים חייבת, דכסות וכלים קרן גמור הם דלאו אורחיה וכונתו להזיק ואין הנאה להזיק, אבל אכלה חטין או דבר הרע כעין חטין שדרכה לאכול אם יתנו לה אף על פי שרע לה הוי תולדה דרגל דדמי יותר לרגל דאורחיה הוא ואין כונתו להזיק והבן:

גמרא תניא כותיה דרבה ר' שמעון בן יוחאי אומר אינה משלמת אלא דמי עמיר תניא כותיה דרבה וכו'. איכא למידק דאיך הביא רביה מהאי ברייתא להא דקאמר רבא והלא רבא אמר דמשלם שני שליש הדמים ומהאי ברייתא לא הביא רביה אלא דמשלם דמי שעורין, ונראה דלא הביא רביה מההיא ברייתא אלא דמשלם דמי שעורין ולא דהלכתא כרבה, ומהכא ידעינן דהאי דמי שעורין הוא בזול דאינו משלם כל מה שאכל והא אמרינן דאין אומרים דמשלם דמיהו וכו', אלא אמרינן כמה אדם אחר ראוי להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה וכו', ואם כן דמשלם דמי שעורין ודאי דמשלם שני שליש הדמים:

[מהדורא בתרא]

רש"י ד"ה ה"ג אי נימא כחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר וכו'. דהגרסא האחרת היא אותה דמייתי התוספות חצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, ולא רצה להא הקונטרס משום דס"ל דחייב אע"ג דלא הוי אלא גרמא, דלא דמי לגירש חבירו מביתו ונעל דלת בפניו דהתם לא מתהני איהו כלל אבל השתא מיהא מתהנה בחסרון חבירו וכו' וכו' שכתב הרא"ש ז"ל והבן:

רש"י ד"ה ה"ג אי נימא כחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר וכו'. נראה דכונתו ז"ל בדברים אלו לשמור מגרסא אחרת והיא זאת, אי נימא כחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר ודאי פטור דהא גרמא בניזקין הוא כמו ובודאי פטור דגרמא בניזקין כולי עלמא מודו דפטור, והנהו דגרסי גרסא זו דהיינו דאי משום דאין הוה אמר כחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר וקאמר בודאי פטור, הוה אמינא דהא דקאמר פטור היינו משום דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, דהיינו זה אין נהנה וזה לא חסר ומשום הכי פטור, הא אם מיירי כחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר חייב דהא זה לא נהנה וזה חסר, וכיון דזה חסר משמע דחייב וזו סברא מופשטת היא דפטור דהא גרמא בניזקין הוא, וגרמא בניזקין ודאי דפטור, ומשום הכי קאמר מתניתין אילימא כחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא

הרבים פטורה, על כן פירשו דהיינו חידושא דסלקא דעתך אמינא ניזול בתר רוב עלין שבפנים קא משמע לן והבן:

תוס' ד"ה מתגלגל מהו וכו' פירש הקונטרס דמספקא ליה וכו' וקשה דהא אמרינן [לקמן] גבי כלב שנשלח חררה וכו' משמע דבתר אכילה אזלינן ותירץ ר"י כגון דקיימא פירות ברשות הניזק וקא מתגלגל וכו' וקאמר ת"ש וכו'. כונתם להקשות לדבריהם הראשונים והקשו דבשלמא לפירוש הקונטרס דקאמר מתגלגל מהו וכו', רצונו לומר שהבהמה מגלגל משום הכי נקט האי ברייתא שהיה מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ דאי הוי כולו בחוץ או כלו בפנים פשיטא, אלא ודאי דמיירי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ חידוש אתא לאשמועינן, אבל לפירוש התוספות שכתבו דהא דקאמר מתגלגל מהו וכו', רצונו לומר שהם מעצמם מגלגלים שלא גלגלם הבהמה אמאי נקט האי ברייתא דמקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אפילו דמיירי כולו בפנים או כולו בחוץ מצי אוקמת ליה, ותירץ וקאמר ת"ש משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ וכו', דאורחא דמלתא כך היא כגון דהוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ דאי הוה מקומה להאי ברייתא בכולו בפנים או כולו בחוץ וגלגלו האי לאו אורחיה הוא:

[מהדורא בתרא]

גמרא מאי לאו מתגלגל ואיתי לה אימא אכלה על מה שבפנים חייבת וכו'. איכא למידק דאם כן דהא דקאמר אכלה בפנים חייבת רצונו לומר אכלה על מה שבפנים חייבה, תפשוט דבתר דשקלא ליה אזלינן, ונראה דהא דקאמר אימא אכלה על מה שבפנים חייבת וכו', לאו סברא פשוטה היא אלא מדחה ליה לפשטן ואמר לא תפשוט דבתר אכילה אזלינן דמצינן למימר דהא דקאמר מה שבפנים חייבת ר"ל אכלה על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה, ואם תימצי לומר תפשוט דבתר דשקליא אזלינן מצינן למימר דהא דקאמר אכלה בפנים חייבת וכו' כמשמעו ולא אפשר דהלכה:

גמרא ושמואל אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת. קשיא לי דהא קיימא לן כשמואל בדיני וא"כ איך פירש הקונטרס במתניתין דמאי דקתני אכל ברשות הרבים פטור קאי גם אכסות וכלים, ואפשר דפסק הקונטרס כרב דאכולה מלתא קאי משום דסתם מתניתין קאי כותיה דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין ליגח לגוף לנשוך וכו', והתם קשה דהלא ששה תמין הן דאכלה כסות וכלים משלם חצי נזק כדקתני הכא במתניתין, ואם כן בשלמא אי פטורה דהכא ברשות הרבים קאי גם אאכלה כסות וכלים כרב יש לתרץ דתני חמשה תמין שהם חייבים ברשות הרבים חצי נזק, ואילו אכלה כסות או כלים פטורה, אבל אי לא קאי גם אכסות וכלים כשמואל תקשה דליתני ששה והבן:

גמרא תניא כותיה דרבה אם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד אכלה קב או קביים אין אומדין לשלם דמיהו אלא אומדין כמה אדם רוצה להאכיל בהמתו דבר הראוי לה. קצת קשה דמאי מייתי מהתם והא התם לא קאמר אלא

עביד למיגר ודאי דפטור כמדובר, ותירץ רש"י ז"ל הכי גרסינן אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר וכו', ואם תימצי לומר אמאי לא קאמר בחצר דקיימא לאגרא כמדובר לעיל, מצינו לתרוצי שהוא משום חלוקה דבתריה דקאמר אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר זה נהנה וזה חסר הוא, ובודאי חייב נקט לה הכי דהאי חלוקה היא זה נהנה וזה חסר ובודאי חייב, והאי חלוקה היא זה נהנה וזה אינו חסר ובודאי פטור ולפיכך נקט לה הכי:

[מהדורא בתרא]

פרש"י ח"ג אי נימא בחצר דלא קיימא לאגרא וכו'. נראה דהגירסא האחרת היתה חצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, ולא גריס לה רש"י ז"ל דאפשר דסבירא ליה דחייב ככל הגאונים והבינהו:

והלא תראה לקמן דלפי מאי דדחי את גרמת לי וכו' וסגי לי בנטירא וכו' בהא פליגי רבי יוסי ורבנן דהוי לי זה נהנה וזה לא חסר, זה לא נהנה דיאמר סגי לי בנטירה וכו', וזה חסר דאת גרמת לי וכו':

תוס' ד"ה זה אין נהנה וזה אין חסר הוא ואפילו בחצר וכו'. נראה דכונתם לומר דאף על גב דנקט השתא האי בעיא בחצר דלא קיימא לאגרא דמשמע דהא דקאמר פטור היינו משום דמיירי בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הא אם היה חצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר חייב, וזו סברא מופשטת היא דפטור דהא גרמא בניזקין הוא וגרמא בניזקין אליבא דכו"ע ודאי פטור, מכל מקום האי דקתני כגון בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר היינו משום דאחר כך אמר אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר וכו', והתם הוי זה נהנה וזה חסר והאי חלוקה מיירי בזה לא נהנה וזה לא חסר, ומשום הכי נקט לה הכי ולא קאמר בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר:

תוס' ד"ה זה נהנה וזה חסר הוא, דכל זמן שרואין את זה עומד בביתו אין מבקשין וכו'. נראה דכונתו להקשות דבשלמא אי הווי אתו ומשום זה לא רצה לדור בביתו אתי שפיר דקאמר זה נהנה וזה חסר, אבל השתא לא באו וא"כ מאי קאמר זה נהנה וזה חסר, ותירצו דכל זמן שרואין את זה והבן:

תוס' ד"ה הא איתנהניא אפילו למאן דאמר וכו'. כונתם להקשות דמאי קבעי והלא פליגי דחד אמר דכופין אותו על מדת סודם וכו', וחד אמר מעלינן ליה בנכסי דבר מוריון וכו', וא"כ מאי קבעי והלא פלוגתא היא, ותירצו דבין למאן דאמר כופין אותו וכו' בין למאן דאמר מעלינן ליה לנכסי דבר מוריון אתי שפיר, למאן דאמר כופין אותו על מדת סודם שאני הכא משום שהיה יכול למונעו מתחלה אבל התם לא היה יכול למונעו מתחלה משום הכי אמרי דכופין אותו, ולמאן דאמר מעלינן ליה בנכסי דבר מוריון שאני הכא משום דכבר דר בביתו, אבל התם דמי למונע לחבירו מתחלה לדור בביתו משום הכי מעלינן ליה מנכסי וכו':

תוס' ד"ה אפקורי מפקר להו, לא לגמרי דאם כן אפילו מה שנהנית לא משלם וכו'. לפום ריהטא נראה דמכריחים הדבר בעצמו, ואפשר לומר דהרגישו איך לא ידע רב חסדא האי מתניתין דמה שנהנית דלא פשיט מינה כיון דסתם פירכת ברשות הרבים אפקרי מפקר להו, ותירצו דלאו לגמרי דא"כ וכו' וכיון דלאו לגמרי להכי לא פשוט מינה והבינהו:

[דף כ' ע"ב]

גמרא תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וכו' ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב וכו' ת"ש רבי יוסי אומר אם עמד ונקף כו' ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור. הקושיא מפורסמת דהאי פשטן פשיט פשיטיות הפוכות ומה ס"ל, ואין נראה לי לומר הדרך הישן שאנו נוהגים לומר שהפשיטות השני הם דברי הדוחה עצמו דקא דחי ליה, דמצד פשיטותו לא איריאי דיש לדחות ולומר דפטור, ואדרבא תא שמע אמר ר' יוסי אם עמד ונקף וכו' ותפשוט דפטור וקא דחי ליה הפשטן הראשון שאני התם דאמר ליה לדידי סגי לי בנטירה בר זוזא, אין לומר הכא בנדון דידן דרך זה דאם כן נמצא דהפשטן הראשון מעיקרא ידע האי טעמא דסגי לי בנטירה בר זוזא, ואם כן לאו נהנה הוא וכיון דס"ל הכי וגם לא אסיק אדעתיה טעמא דאת גרמת לי היקפה יתירה, א"כ הוי זה לא נהנה וזה לא חסר, ואמאי קתני במתניתין דחייב, ואיך קא חשיב ליה איהו זה נהנה וזה לא חסר:

ע"כ נראה לי דעיקר כונת האי פשטן למפשט דתנאי היא ובתחלה הביא סברת רבנן ולומר דלדידם ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב, והדוחה לא שביק לאסוקי ולהכריח דלרבי יוסי פטור אלא חשב שהיתה כונתו מלמפשט דחייב אליבא דכולי עלמא ונחפו דוחה דשאני התם דאמר ליה את גרמת לי היקפא יתירה, והפשטן בראותו דחיית הדוחה דהתם איכא טעמא רבה דאמר ליה וכו', הדר למפשט דאם כן אליבא דכולי עלמא פטור דאמר רבי יוסי אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו טעמא דגדר ניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור. ואין להקשות דהא בטעמא דאת גרמת לי הוי זה חסר ואיך קאמר זה לא חסר דשמא פשיט מכ"ש והבן:

וכי תימא דאיך פשיט אליבא דכולי עלמא דפטור דילמא בעיין דלעיל אליבא דרבנן בעי מי אמרינן דמאי דמחייבי בגדר גם הרביעית היינו משום דהוי זה נהנה וזה חסר מטעמא דאת גרמת לי וכו', או דילמא ס"ל דזה נהנה וזה לא חסר פטור, זה אינו דאין לומר דפליגי רבנן ור' יוסי בסברות הפוכות דלרבנן אף בלא טעמא דאת גרמת לי חייב, ולרבי יוסי אף בטעמא דגרמת לי פטור והבן, ועל זה הדרך יש לפרש הפשיטיות האחרות:

גמרא תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וכו'. איכא למידק דהאי פשטן רצה לפשוט קודם לחיוב מהאי מתניתין דהמקיף את חבירו, ואח"כ רצה לפשוט פטור מסיפא דהאי מתניתין, ושינה פעם שנית בראיית פטור ואח"כ הביא

גמרא תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וכו' ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב וכו' ת"ש אמר רבי יוסי אם עמד ניקף וגדר את הרביעית וכו' טעמא דגדר ניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור וכו'. הקושיא מפורסמת דפושט פשיטות הפוכות דבתחלה פשיט לחיוב ואח"כ לפטור ואח"כ חוזר ופושט לחיוב:

ועוד קשיא לי דכיון דחידש לו הדוחה דהוי זה נהנה וזה חסר מטעמא דאת גרמת לי וכו', איך קא חשיב ליה לזה נהנה וזה לא חסר לרבי יוסי:

ועוד קשיא לי דלפי הנראה התוספות באו לתרץ קושיא אחת דהוה קימא במאי דפשיט מרבי יוסי דדילמא לרבנן בעי, ואמרו דאפילו רבנן לא פליגי אלא משום דאמר ליה את גרמת לי וכו', ומנא להו בשלמא אי רבנן היו אומרים בפירוש דחייב ומטעם דאת גרמת לי היה מציאות לדייק, ולומר דעל כרחך לא פליגי אמנם כיון דהוי דחית הגמרא דילמא זיל הכא קא מדחי לה וכו':

ועוד קשיא לי דכיון דהפשטן ידע סיפא דמתניתין דקאמר רבי יוסי דפטור אמאי לא אמר תנאי היא:

ונראה לי לומר בתירוץ אלו הקושיות דלעולם הפשטן כוונתו לומר דתנאי היא, והתחיל לפרש הענין ואמר דודאי רבנן סבירא להו דזה נהנה וזה לא חסר חייב והיה דעתו לפרש לר' יוסי דסבירא ליה דפטור, אלא דהדוחה לא שביק לאסוקי ודחה ואמר דשאני התם דאמר ליה את גרמת ליה הקיפה יתירה, וכשראה הפשטן תירוץ זה אמר א"כ השתא דגלית לי דהכא הוי זה נהנה וזה חסר, א"כ תפשוט אליבא דכו"ע דפטור דר' יוסי פוטרי אפילו בזה נהנה וזה חסר וכל שכן דפוטרי בזה נהנה וזה לא חסר, ובודאי אין לומר דרבנן פליגי עליה אף בזה נהנה וזה לא חסר דאם כן הווי סברות הפוכות, וא"כ שמע מינה אליבא דכולי עלמא דזה נהנה וזה לא חסר פטור, ודחה לו הדוחה דשאני התם וכו' והדר מייתי תנאי מה היא דהבית והעליה על דרך האמור והבינהו אברהם נ' עוז:

ושמעתי אומרים דרך אחר בזה והוא דהדוחה הוא דפושט השתא מר' יוסי לפטור, כלומר אדרבה ממאי דאמר רבי יוסי אם עמד ניקף וכו' היה לך לפטור פטור אליבא דכולי עלמא ודוחה הפשטן ואומר דודאי אי משום הא לא איריא דשאני התם דאמר ליה לדידי סגי ליה בנטירה בר זוזא וכו', והדר אמר ליה הדוחה לזה הדרך קשיא לי דאם איתא דהפשטן ידע מעיקרא האי דחזיא דסגי ליה בנטירה בר זוזא וגם לא ס"ל דאת גרמת ליה היקפה יתירה אם כן הוי זה לא נהנה וזה לא חסר ואמאי חייב וכו', ת"ש הבית והעליה וכו', כלומר מהכא היה לך למיפשט פטור ודחי לה הפשטן ואומר דלהכי פשיט מעיקרא לפטור מהכא דאיכא לדחות דשאני הכא דביתא לעליה משתעבד, ואדרבה מהכא איכא למפשט חיוב אליבא דכו"ע ממאי דפליג ר' יהודה ואמר אף זה הדר וכו' ודחי ליה

ראיה מהאי סיפא דמתניתין דהבית והעליה כו' לחיוב, וא"כ קשה דמה היתה כונת זה הפשטן דפשיט שני הפכים בנושא א':

ונראה דכונת הפשטן וסברתו האמיתית היא לפשוט חיובא משני המשניות, והוא משום דהיה נראה לו דחייבים משום תרי כללי שיש לנו בגמרא והם האחד דיחיד ורבים הלכה כרבים, והשני דכל מקום דיש תרי מתניתין דסתרן אהדדי ודמקום אחד סתם לן מסדר המשניות כאחד, ובמקום אחר סתם לן כאחר אמדינן דעתא דודאי אי הוי הכל במסכתא אחת אזלינן בתר סתמא בתרא, דודאי חזר בו מהראשונה מדסתם הפך ממה שסתם כבר, ואם הוא בתרי מסכתות מוטל בספק, ובנדון דידן תרי סתמי הוו ומתניתין דמהקיף מקומה בבבא בתרא וההיא דהבית והעליה מקומה בבבא מציעא וידוע הוא דכולה נזקין חדא מסכתא היא, ואם כן ההיא דהמקיף היא האמיתית כמדובר ולכן רצה לפשוט ממתניתין דהמקיף חיוב משום דהיא אחרונה כאמור, ודחה לו בעל הגמרא דשאני התם דאמר לי את גרמת לי היקפא וכו', וכשראה הפשטן כן דקדק ואמר בשלמא קודם רצה לפשוט חיוב בתרא קמא משום דיחיד ורבים הלכה כרבים, אבל השתא דאמרת דטעמא דמחייב תנא קמא הוא משום דמצי אמר ליה את גרמת לי היקפה יתירה וכו':

משנת

אמנם בעלמא דלא כי מצי אמר ליה את גרמת לי היקפא יתירה כו', כגון היכא דהוי זה נהנה וזה אינו חסר, סבירא ליה לתנא קמא כרבי יוסי דקאמר דפטור, והשתא לכן רצה לפשוט פטור מסיפא דהאי מתניתין דקאמר ר' יוסי פטור וכו', ודחה לו בעל הגמרא וקאמר שאני התם דפטור משום דאמר ליה לדידי סגי ליה בנטירה בר זוזא וכו' והוי זה נהנה וזה אינו חסר, אבל בעלמא כגון היכא דהוי זה נהנה וזה אינו חסר סבירא ליה לר' יוסי דפטור, וכשראה כן הפשטן דמדר' יוסי לא מצי למפשט פטור ומתנא קמא לא אתי למפשט חיוב, רצה לפשוט פטור מהאי מתניתין דהבית והעליה דפטור:

אם

ואין לומר דתפשוט מחיוב מהא דקאמר ר' יהודה דהא יחיד ורבים הלכה כרבים, ודחה לו בעל הגמרא דלא מצי למפשט מידי מההיא דהבית והעליה דקאמר תנא קמא דפטור היינו משום דהבית להעליה משתעבד וכו', וכשראה הפשטן כן רצה לפשוט מר' יהודה חיוב דהשתא ליכא למימר דיחיד ורבים, משום דהא אמרינן דעד כאן לא קאמר ת"ק דפטור התם משום דביתא לעליה משתעבד וכיון דביתא לעליה משתעבד משום הכי קאמר דפטור, אבל בעלמא היכא דהוי זה נהנה וזה אינו חסר סבירא ליה לת"ק דחייב ודר' ק:

לזה הדרך קל להבין דאם איתא דפשיט משום דהוי יחיד ורבים והלכה כרבים, אם כן קשיא דהלכתא אהלכתא באה דהבית והעליה דהוי רבים לפי האומר דרך זה, אלא ודאי דרבנן כר' יוסי הוי, ר' יהודה דהבית והעליה וכוזה הלא הווי רבים והבן, ועוד יש להקשות לזה הדרך ומשום דהדבר מפורסם איני כותבו:

[מהדורא בתרא]

הדוחה, ואומר דשאני התם דאיכא שחררותא דאשייתא, והוי זה נהנה וזה חסר והבינהו:

ועוד קשיא לי דאמאי לא מייתי הפשטן בתחלה להאי מתניתין דהבית והעליה דהיא במציעא ואחר כך מתניתין דהמקיף את חבירו דהוי בכבא בתרא, ואפשר לתרץ דמאי דקימא לן דהקושיא היותר עצמית מאחר אותה בסוף הקושיות, והכא נמי מפני דהפשיטות דמייתי מההיא דהבית והעליה מרבי יהודה הוא המציעות עצמו דבעיין דלעיל דהיינו דר בחצר חבירו להכי אחרו להבינהו:

[מהדורא תליתאה]

תוס' ד"ה את גרמת לי חקיפה יתירה מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי בגדר שבין שדהו לשדה ניקף. יש לראות דאיך אומרים התוספות מתוך פ"ה והא בפירוש כתב הקונטרס כן ושמא לא היה לו לתוספות לשון הקונטרס בכי האי גונא:

תוס' ד"ה את גרמת לי חקיפא יתירה, מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי בגדר שבין שדהו לשדה ניקף. ואיכא למידק דאיך קאמר מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי וכו', והלא בהדיא אמרו רש"י ז"ל דקאמר וגדר ראובן את הראשונה סמוך לשדה שמעון מלבד מחיצות חיצוניות שהיו לו בינו לאחר הבקעה, ואם כן אמאי קאמר מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי וכו' וצ"ע טובא:

[מהדורא בתרא]

פירוש

רש"י ד"ה אם עמד ניקף וגדר את הרביעית דגלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של זה וכו'. כונתו להקשות מה לי ניקף מה לי מקיף, ותירץ דמדגדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של זה:

תוס' ד"ה אם עמד ניקף בסדר המשנה לא גרסינן בהדיא ניקף אלא ללישנא דמפרש התם דקאי אניקף וכו'. נראה לי דהתוספות עושים תימה דכיון שהם שני לשונות איך פשוט ליה בלשון דמפרש התם דקאי אניקף, דילמא בעיין למאן דמפרש דקאי אמקיף והבן:

איברא דאם יש לקיים הדרך הישן בענין הפשיטות ההפוכות דהפשיטות השני הם דברי הדוחה ולומר בתירוצ הקושיא אשר הקשתי, דאע"ג דסלקא אדעתיה דפשטן האי תירוצא דלידי סגי לי כנטירה בר זוזא עם כל זה חשיב ליה נהנה קצת ולהכי אמר בתחלה ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב, יש לומר דהוקשה להם לתוספות ז"ל דאיך פשיט הפשטן בתחלה דזה נהנה וזה לא חסר חייב והא רב יוסף פליג עליהו דקאמר אם עמד ניקף דמשמע הא מקיף, על כן מתרצים התוספות דבלשון המשנה לא גרסינן בהדיא ניקף ואם כן שפיר פשיט מרבנן דרבי יוסי לא פליג עליהו אלא בדברים אחרים כדאמר בגמרא התם, והא דפשיט ליה הדוחה מרבי יוסי דקאמר אם עמד ניקף לפי הלשון דמפרש דהיינו ניקף

אע"ג דללשון אחר מפרש דאמקיף קאי, דעתו הוא דכיון דרבי יוסי הכי ס"ל לפי לשון זה, ורבנן לא פליגי עליה אלא משום דא"ל את גרמת לי, גם ללשון אחר דמפרש דקאי אמקיף ואמר דס"ל הכי היכא דליכא טעמא דאת גרמת דע"כ לא קאמר דלדברי הכל חייב כשעמד מקיף אלא משום דאמר ליה את גרמת דאי לא תימא הכי פליגי הלשונות מן הקצה אל הקצה והבן:

תוס' ד"ה אם עמד ניקף לא גרסינן בהדיא ניקף אלא ללישנא דמפרש התם דקאי אניקף דייק הכא וכו'. נ"ל דקשיא להו לתוספות דכיון דאיכא לישנא התם דמפרש דמיירי במקיף וכ"ש ניקף דחייב א"כ מאי פשיט הכא דפטור דילמא מאי דמבעיא ליה לרב חסדא היינו ללישנא דמפרש דאיירי במקיף ועושים תימא:

[מהדורא בתרא]

גמרא שאני התם דאמר ליה סגי כנטירה בר זוזא. קשיא לי דכיון דכן הוא, אם עמד ניקף אמאי פטור, הא מצי למימר אי ניחא ליה בהוצאה, היינו בהוצאת גדר אבל לא בהוצאת ד' גדרים דסגי כנטירה בר זוזא וק"ל.

גמרא שאני התם דאמר סגי לי כנטירה בר זוזא. קשיא לי דלפי מאי שנא עמד ניקף דפטור, דילמא התם מצי אמר להכי הקפתי גדר אחד מפני שהיו עשויים השלשה האחרים דאילו לא היו עשויים לא הייתי גודר האחד וסגי לי כנטירה בר זוזא וצ"ע:

[מהדורא בתרא]

גמרא ת"ש ר' יהודה אומר אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו וכו' פרש"י אתנא קמא פליג. נראה דהוצרך הקונטרס לפרש כן משום שהוקשה לו דמאי קאמר שמע מינה זה נהנה וזה לא חסר חייב, דילמא ר' יהודה מיירי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר דהוי זה נהנה וזה חסר, על כן פרש"י דקאי אתנא קמא פליג דהיינו זה נהנה וזה לא חסר והבן:

רש"י ד"ה ר' יהודה אומר אתנא קמא פליג וכו'. נראה דפרש"י כן מפני דהרגיש דמאי מייתי מר' יהודה דילמא חצר דקאמר ר' יהודה הוי חצר דקימא לאגרא וגברא דעביד למיגר דהוי זה נהנה וזה חסר ולהכי קא מחייב ר' יהודה, לכך פרש"י דאתנא קמא פליג, ות"ק בזה נהנה וזה לא חסר פוטר ואי ר' יהודה איירי בזה נהנה וזה חסר במאי פליג והבינהו אברהם ׳ן עוז:

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה ת"ש ר' יהודה אומר ואפילו רבנן לא פליגי וכו'. נראה דהרגישו דמאי קאמר ת"ש ר' יהודה אומר אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו וכו' אנא דאמרי כתנא קמא דקאמר פטור, ותירצו דאפילו תנא קמא לא פליגי אלא משום רבינא וכו' אבל בעלמא לא פליגי רבנן דודאי חייב כר' יהודה דקאמר חייב והבן:

ואפשר לחלק דשאני התם דכבר עמד ניקף ופיאה והקיף, ועוד נראה לי לחלק דשאני התם דגלה דעתו דניחא ליה בהיקפו של ראובן, אמנם הכא לא גילה דעתו דניחא ליה ליתן שכר לשמעון, דאפשר דאילו היה יודע דהיתה ביתו של שמעון כדי שלא ליתן לו ריוח לא היה שוכרו ממנו והבינהו אברהם ו' עזוז:

[מהדורא בתרא]

גמרא מאי בנייהו איכא בנייהו דקא משתמש ביה **בציבי ותיבנא**, פרש"י דקא משתמש בו בעל הבית וכו'. הוצרך לפרש דמיירי בבעל הבית ולא אמר דמיירי בשוכר עצמו דמשתמש בו בציבי ותיבנא, דלמאן דאמר משום שאיה הא מהנה ליה, ולמ"ד משום ביתא מותבא יהיב לא מהני ליה מידי, משום דלשון הגמרא אינו מורה חילוק דבמה שאמר דקא משתמש ביה בציבי ותיבנא אינו שולל דלא דר ביה הא ואפשר למשמע נמי מהאי לישנא דמשתמש ביה בציבי וכו' בהדי דדר ביה, וא"כ הוא אין כאן נפקותא כלל דלכל הלשונות מהנה אבל השתא דקאי אבעל הבית מוכח שפיר הנפקותא, וכי תימא והגמרא עצמם אמאי נקט לה בהכי, איכא למימר דחדא מינהו נקט והבן:

גמרא מאי בנייהו היכא דקא משתמש ביה בציבי ותיבנא וכו', פירש רש"י דקמשתמש בו בעל הבית. יש מקשין דהא גם בהדר מצי לאוקמיה דלמ"ד משום שנאמר ושאיה יוכת שער פטור דהא ההנהו במאי דקא משתמש בציבי ותיבנא, ולמ"ד משום דביתא מיתבא יתיב חייב דמאי אהני במאי דקמשתמש בציבי ותיבנא:

וְלִי נִרְאָה דהוא שבוש מפורסם וכמעט שלא היה ראוי לכותבו אלא לפי שראיתי מתעצמים בדבר אמרתי לכותבו, דקא דר קאמר ואם כן כיון דהוא נמי דר גם למ"ד משום ציבי ותיבנא ההנהו, ועוד דא"כ לא הוה דר ההנהו במאי דנכנס לשום הציבי ותיבנא ההנהו יותר מכשהיה שאיה והבינהו אברהם ו' עזוז:

[מהדורא בתרא]

תוס' ר"ה ויהי להו ליתמי דבר מועט, ומחמת כן חייב לשלם מה שנהנה, אעפ"י שלא חיבר כל כך וכן מוכח כולל שמעינן וכו'. קצת קשה לי בזה דכיון דכשלא חסר כל כך כמו דמחייב איך חשיב ליה זה נהנה וזה חסר, אם כן איך כתבו לעיל התוספות עצמם בדבור המתחיל אפקורי מפקר דחשיב ליה זה נהנה וזה לא חסר למשלם מה שנהנית דקתני מתניתין אפילו דלא חסר הניזק כ"כ דסבור שלא יבואו לדמי מה שנהנית, ואפשר דלסברת התוספות ההפרש הזה הוא בין רב חסדא לרמי בר חמא דלרמי בר חמא ס"ל דכי לא חסר כל כך כי אם דבר מועט הוי זה נהנה וזה לא חסר ולכך פשיטא ליה בעית דזה נהנה וזה לא חסר ממתניתין דמשלם מה שנהנית, ורב חסדא ס"ל דאף על פי דלא חסר כי אם דבר מועט הוי זה נהנה וזה חסר, וכל סוגיא דשמעתין אתי למפשט הבעיא הנזכר אליבא דרב חסדא ולכך כל הדוחים הוו בחיסור מועט והבינהו:

תוס' ר"ה (ולא היא) אשגח לא אשגח ביה (רב), ושמואל עצמו דר ביה כדאמר בהשואל. נראה לי דהוקשה להם לתוס' ז"ל דכיון דמאי דאמר רבי אבהו משמע דר' יוחנן היינו משום דאמרה קמיה דרבי יוחנן הא דשמואל ושתיק ר' יוחנן, ואדרבא איכא למימר דאשגח לא אשגח ביה, אם כן אמאי לא אמרה משמיה דשמואל דאמר כן בפירוש ומתרצים התוספות דשמואל דר ביה ולהכי לא אמרה משמיה דשמואל והבן.

תוס' ר"ה אשגח לא אשגח ביה ושמואל עצמו דר ביה. אפשר לומר בב' פנים, הא' דהרגישו דכיון דסבירא ליה לשמואל האי סברא איך אפשר לא אשגח בה ר' יוחנן ומתרצין דשמואל דר ביה, אי נמי אפשר לומר דהרגישו דאמאי לא קאמר ר' אבהו להא דצריך להעלות לו שכר משמיה דשמואל כיון דשמואל קאמר בפירוש זאת אומרת וכו', ור' יוחנן שתיק ואפשר דלא אשגח וכו', ומתרצין דשמואל דר ביה והבינהו:

[מהדורא בתרא]

הערה

תוס' ר"ה אשגח לא אשגח ביה ושמואל עצמו דר ביה כדאמרין בפרק השואל וכו'. נראה דכונתו להקשות דא"כ בהא דקאמר ר' אבהו קמיה דר' יוחנן לא אמרו משמיה אלא משמיה דשמואל דהא קאמר יתיב ר' אבהו קמיה דר"י וקאמר משמיה דשמואל זאת אומרת דר' אבהו חבירו שלא מדעתו וכו', לעיל היכא דאמר רב פפא הא דר' אבהו קמי דר' יוחנן משמיה דשמואל לאו בפירוש אתמר אלא מכללא איתמר ותרצו התוספות ושמואל עצמו דר ביה וכו', וכיון דהדר ביה משום הכי לא קאמר משמיה דשמואל:

[מהדורא תליתאה]

[דף כ"א ע"א]

גמרא תרתי הא דקיימא לאגרא. קשיא לי דמאי קושיא עד דאצטרך לדחוק ולומר הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא דודאי הוא דוחק, דכנראה דרבי אבהו אמר שני מימרות אלו חדא דהדר בחצר חבירו אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון בחדא מחתא אמרן, ואי מיירי חדא בקיימא לאגרא וחדא בלא קיימא, ליפלוג וליתני בדידה ולשמעינן ב' דינים אלו במציאות ונושא א' בדר בחצר חבירו שלא מדעתו בקיימא ולא קיימה, והא היה יכול לתרץ במה שכתבו התוספות לעיל בעמד ניקף דלהכי חייב משום דגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה והכא נמי להכי חייב להעלות שכר לשמעון משום דגלה דעתו דניחא ליה בהוצאה שהרי שכר מראובן להעלות לו שכר וק"ל:

אמר ליה רבא בר רב הונא הכי אמר אבא משמיה דרב אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון וכו' תרתי וכו'. קצת קשה דמאי קושיא דילמא להכי השוכר בית מראובן וכו' חייב משום דגלה דעתו דניחא ליה בהוצאה כמו שאמרו התוספות לעיל בדבור המתחיל טעמא דניקף הא מקיף פטור וכו':

רש"י ד"ה אמר רב במחזרת כאשר מרחבה לצידה של רחבה ואכלה פירות קתני במתניתין דמשלמת מה שהזיקה, אע"ג דכולה קיימא ברחבה. ודאי דאין לומר דמשלמת מה שהזיקה לדעת הקונטרס היינו תם חצי נזק ומועד נזק שלם ומשום דחשיב שינוי חזרת ראשה דאם כן מאי האי דקאמר אף על גב דכולה קיימא ברחבה והא זה אינו טעם לפטור, וגם אין לומר דאזיל בשיטת התוספות דצידי הרחבה הוי רשות הניזק ולרב אפילו במקום שיכול לאכול בחיזור חשיב חצר הניזק ולשמואל חשיב רשות הרבים דאם כן כי מוקמינן לשמואל דקיימא בצידי הרחבה למה לו לקונטרס לפרש טעמא דאין דרך שוורים ללכת שם כיון דבהא נחתנינן דצידי הרחבה רשות הניזק הוא:

ע"כ נראה לו דכונת הקונטרס לומר דלרב כיון דצריך חזור יש לו רשות לבעל הבית לשטוח שם פירותיו ומשלמת מה שהזיקה אם אכלה ומשלמת מה שהזיקה היינו נזק שלם כשן ברשות הניזק, ומה שאמר פטורה הואיל וגוף הבהמה כלומר כיון שהוא במקום שגוף הבהמה קאי ברחבה כשאוכל שן ברשות הרבים הוא, ובוזה אתי שפיר מה שפירש דמאי דאמר וקיימא בצידי הרחבה שאין דרך שוורים ללכת שם, כלומר דכיון דאין דרך שוורים ללכת שם יש לו רשות לבעל הבית לשטוח שם פירותיו והבן:

וקשיא לי דהא לעיל פירש הקונטרס במתני דמשלמת מה שהזיקה היינו תם חצי נזק ומועד נזק שלם כקרן ומבעיא ליה לרש"י הא הכא לפי טוגיין לאו משום קרן מחייבי לא רב ולא שמואל, ודוחק לומר דהוי כפי הפירוש אחר של רש"י שהביאו התוספות דמחזרת חייבת משום קרן:

רש"י ד"ה אמר רב במחזרת ראשה מרחבה לצידה של רחבה ואכלה פירות קתני מתניתין דמשלמת מה שהזיקה אף על גב דכולהו קיימא ברחבה. נ"ל דאי אפשר דלפי לשון הקונטרס הזה מחייב רב למחזרת משום דמשונה, דאם כן מאי האי דקאמר אף על גב דכולה קיימא ברחבה דמשמע דמטעם דקימה כולה ברחבה היה לן למפטר, ולא היא דכיון דטעמא דמחזרת חייב הוא משום משונה א"כ אפילו דגם ראשה דבהמה קימה ברחבה חייבת, אלא ודאי דמחייב לה לפי הלשון הזה חצי נזק כמו שפרש"י דמתניתין דמה שהזיקה היינו תם חצי נזק ומועד נזק שלם משום דכיון דראשה קימה ברשות הניזק וגופה ברחבה אין לנו לפטרה לגמרי מטעם דגופה ברחבה כיון דראשה קימה ברשות הניזק, ולא לחייבה לגמרי מטעם דראשה קימה ברשות הניזק אלא חייבינן לה חצי נזק דהוי המיצוע, וכי תימא אם כן אמאי נקט מחזרת אפילו בלא מחזרת נמי וראשה בצידי הרחבה וגופה תוך הרחבה, אפשר דאורחא דמילתא נקט דודאי הבהמה הולכת ברשות הרבים וכשרוצה לאכול מחזרת ראשה ואוכלת:

[מהזורא בתרא]

תוס' ד"ה ובמחזרת פירוש בקונטרס דוקא במחזרת וכו', בפירוש אחר של רש"י פירוש דמחזרת חייבת

משום קרן דמשונה הוא, וקשה לפירוש, דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לפרוכי. יש לראות דאמאי הוצרך להביא הפירוש הראשון דקונטרס, ונראה לי דגם לפירוש הראשון מקשה דכיון דאורחיה הוא לתור אם כן אין לו רשות לבעל הבית לשטוח שם פירותיו והבן:

ובמה שכתבו התוספות, וקשה לפירוש דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל וכו'. אין להקשות דשאני התם דהעו דרכו למיסק אבל בהמה אחרת לא, דלעולם אין לחלק והא דחשיב לעיל לפתורה למשונה היינו משום דאין דרכה של בהמה ליקח הפת מעל השלחן שאוכלים שם והבן:

תוס' ד"ה ובמחזרת כתבו התוספות בפירוש אחר של רש"י דמחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא, והקשו דהא אמרינן לעיל כיון דאורחיה למיכל וכו' ועוד דמשמע בסמוך דחייבא דמקצה מקום לרשות הרבים וכו'. איכא למידק דאמאי קפריך הכי דמצי לדחויי בעל הגמרא ולמימר דהוי משום תרי טעמי אע"ג דדוחק הוא ליפרוך דאם כן דהא דחייב היינו משום קרן מאי קאמר בגמרא אמר רב לא שנה אלא מחזרת אבל מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים פטורה אי משום דהוי קרן הוי חייב, אמאי קאמר ברשות הרבים פטורה, ואם תמצא לומר דהא דקאמר מקצה מקום פטורה היא משום שן, אבל הא דקאמר מחזרת היינו משום קרן לא מצינן למימר הכי, דהא הכי קאמר לא שנו דמשונה הוא וחייב משום דהוי קרן אלא במחזרת אבל מקצה מקום אף על גב דמשונה הוא פטור, ואם כן קשה דאמאי לא פריך הכי דהיא יותר עצמית מההיא דקא פריך, מצי למדחי ולמימר דהוי משום דהתם דחייב הוא משום שן אבל הא דמחזרת חייב משום קרן אע"ג דדוחק הוא:

ונראה דאי הוה פריך הכי מצי לתרוצי נמי, דעד כאן לא קאמר רב דחייב היינו היכא דמחזרת דלאו אורחיה הוא ואין רשות לבהמות להלך שם ומשום הכי קאמר דחייב משום דהוי ליה קרן, אבל מקצה מקום שיש רשות להלך באותו הדרך הבהמות אימא דלא מחייב, דהא כיון דאורחיה לילך שם היכא דלית ביה פירות השתא נמי אורחיה הוא ופטור, ולכן לא פריך הכי דהא מצינן לתרוצי דעד כאן לא קאמר רב דחייב והבן:

[מהזורא בתרא]

תוס' ד"ה ובמחזרת פירש בקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור כגון שצידי הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת מה שנהנית. בפירוש א' של רש"י פירוש במחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא, יש לראות דאמאי הוצרך להביא מאי דפירש רש"י ז"ל דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור וכו', ואפשר לומר בדוחק דכונת התוספות לומר במאי דפירש הקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור וכו', הייתי יכול להקשות דודאי נראה דהיינו משום קרן, אמנם הוה לך בפירוש אחד שאמרו בפירוש דמחזרת חייבת משום קרן וכו':

כתבו עוד וקשה לפירוש דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל לפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק, הכי גרסינן אורחיה לחור וכו'. קשיא לי דדילמא שאני התם דהוי ברחא ודוקא ברחא דרכה לסרוכי ולמיצל אמנם בהמה לא, וכי תימא דלית חלוק זה אינו דהא לעיל משני ואי בעית לעולם בבהמה ובפתורא וקא חשיב לה למשונה ולא אמרינן כיון דדרכו למיכל ליפתא דרכה לסרוכי לפתורא, אלא ודאי דיש חילוק בין בהמה לפתורא וק"ל אברהם י' עוזו:

[מהדורא תליתאה]

רש"י ד"ה פטורה הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחיה הוא וכו'. נראה דבהכרח הא דקאמר פטורה היינו דהוי קרן, דאי הוי רגל מאי קאמר אחר כך בלשון אחר המתחיל וקמה בצידי רחבה שאין דרך שוורים ללכת שם, ואי הוי שן מאי קאמר והלא שן אורחיה הוא והאי לאו אורחיה והוי שנוי והוה ליה קרן, ואם תימצי לומר אי הוי קרן מאי קאמר פטורה הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה אורחיה הוא והלא האי קרן הוא, וקרן לאו אורחיה, והאי אורחיה דהא קאמרי הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה אורחיה הוא ואם כן ודאי דרגל לא הוי כמדובר והאי דהוי קרן, ואם תימצי לומר והא האי אורחיה הוא קרן לאו אורחיה, מצינן לתרוצי תירוצא דחוקה בוקה ומבוקה וזאת חוקה, דהאי דקאמר אורחיה הוא רצונו לומר היכא דיש בו אכילה וכיון דיש בו אכילה אורחיה הוא כמו שאמרנו לעיל כיון דאורחיה למיכל בהמה אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק, הכא נמי כיון דאורחיה למיכל, אורחיה נמי לעלות לצידי רחבה לאכול והאי דקאמר לאו אורחיה הוא והוי ליה רשות היחיד דהא רשות הרבים לא הוי דהא אין דרך שוורים ללכת שם והוי ליה קרן, דהא רגל לא הוי משום שני קושיות, האחד דהא קאמרי התוספות בפירוש אחר של רש"י פירש וכו', ועוד דמאי קאמר אין דרך שוורים ללכת שם וכו':

רש"י ד"ה במקצה מקום לרשות הרבים שנכנסם בתוך שלו ונכנסם שם בהמה דרך הלוכה ואכלתן וכו'. נראה דדקדק באומרו ונכנסם שם בהמה דרך הלוכה וכו' דנשמר מפירוש אחר והוא דלא היה דרך הלוכה דאם הוי ליה חצר הניזק ואמר רחמנא וביער בשדה אחר, וא"כ כולי עלמא מודו דבבבחה הניזק חייב, ולהכי קאמר נכנסם שם בהמה דרך הלוכה ואכלתם דהשתא לא הוי חצר הניזק גמור וכו':

רש"י ד"ה וקמה בצידי רחבה שאין דרך שוורים ללכת שם הלכך לאו ברשות הרבים וכו'. נראה דכונתו להקשות דמאי קמשני וקאמר דשבכתא לרחבה ואולא וקמה בצידי רחבה אפילו הכי רשות הרבים היא, ותירץ רש"י ז"ל שאין דרך שוורים ללכת שם וכיון דכן הוא לאו רשות הרבים דמי, ואם כן הא משכחת לה דחייבת אליבא דשמואל האי משלם מה שהזיקה דקאמר מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה:

גמרא מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות וכו'. לכאורה יש לראות דאמאי לא הקשה תיכף בלשון הראשון האי

תיובתא, ויש אומרים דהכונה לומר דגם ללישנא דמתני לה באנפי נפשא קשה לרב ומשום דהיה צד לומר דדוקא ללישנא קמא קשה משום דרב מפרש מתניתין במחזורת, ואם כן לדידיה קשיא סיפא דקתני מפתח החנות, אבל ללישנא דהוי מילתא באנפי נפשא לכאורה היה נראה דלא קשה דדילמא רב פליג אמתניתין דתנא הוא ופליג:

ולי נראה ובדיוק לשון ואיכא דמתני לה באנפי נפשא בוי"ו דהכונה לדעתי בהגמרא דאיכא דמתניה לה באנפי נפשה והטעם משום דמתיב רב נחמן מסיפא דמתני מפתח החנות והוא מותיב לה והוא מפרק לה דקיימא בקרן זוית דהיינו בלא מחזורת, ואם כן בשלמא אי הוי מלתא באנפי נפשה ניחא, אבל אי הוי פירושא דמתניתין דצידי הרחבה היינו במחזורת ליפלוג וליתני בדידה כולה בצידי הרחבה בחזור ולא חיזור ולמה ליה למנקט פתח החנות, וכי תימא אנן מה נתרץ לקושיא זו דקיימא ללישנא קמא אפשר לנו לומר דלהכי נקט פתח החנות לאשמעינן דבתוך החנות אפילו בלא חיזור חייב והבן:

גמרא מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות משלמת מה שנהנית וכו'. למה שהקשיתי בחידושים הראשונים דאמאי המתין עד עתה להקשות האי מתיב, נראה לי לומר תירוצא אחר מלבד מה שתיירצתי, והוא מפני דלפוס ריהטא היה נראה דלמאי דמתני להא שמעתתא באפי נפשא לא הוה קשה מידי ממתניתין דקתני מפתח החנות מה שנהנית דאפשר דמאי דקאמר רב אייבו היינו מה שנהנית לכך המתין עד השתא להראות דגם להא קשה למאי דקאמר ולשמואל משלמת מה שהזיקה, היכי משכחת לה דמשמע דלרב ניחא דמוקי לה דמחזורת וכו' והבינהו:

ובמאי שהקשתי בחידושי דמאי דמקשה לימא מחזורת תנאי היא, דדילמא בצידי הרחבה פליגי ובלא מחזורת, דת"ק סבר דהוי שן ברשות הניזק ורבי יוסי סבר דהוי קרן ברשות הניזק וחייב חצי נזק, נראה לי לתרץ דס"ל להאי מקשה דתנא דברייתא היינו תנא דמתניתין כיון דקתני הלשון עצמו דקתני במתניתין, וא"כ בהכרח דמאי דקתני מה שהזיקה היינו תם חצי נזק ומועד נזק שלם מדקתני סיפא מפתח החנות משלמת מה שנהנית מתוך החנות משלמת מה שהזיקה דמה שהזיקה דקתני היינו נזק שלם בין תם בין מועד, אם כן בפתח החנות לא הו"ל להיות מה שנהנית כי אם חצי נזק תם ומועד נזק שלם לדלג כד' מדרגות והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות משלמת מה שנהנית וכו'. קצת קשה אמאי לא הקשה קושיא זו תכף קודם הביאו האיכא דמתני לה באנפי נפשה, ואפשר דהכונה לומר דגם לאיכא דמתני לה באפי נפשה קשה לרב, משום דהוה צד לומר דדוקא כד קאי רב אמניתין ומפרש דצידי הרחבה היינו במחזורת קשה מסיפא דפתח החנות, ואם כן אין לפרש האי פירושא, אמנם אי רב לא קאי אמניתין אלא דסבירא ליה במחזורת חייב היה נראה דלא קשה ליה ממתניתין

דקתני מפתח החנות וכו' דדילמא רב פליג אמתניתין דתנא הוא ופליג והבינהו:

[מהדורא תליתאה]

תוס' ד"ה מפתח החנות הן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות וכו'. ודאי דהוקשה להם לתוספות דהיינו צידי הרחבה ומתרצים דהם תריסי החנויות וכו', ומה שכתבו כאן התוספות ולא במקומו דמתניתין, אפשר לומר שהוא דמציצ' ואומר דכיון דפתח החנות היינו תריסי החנויות אמאי לא העמיד שפתח החנות בולט וכו' ומתרצים וכו':

תוס' ד"ה מפתח החנות הן תריסי החנויות שמניחין לפני חנויות וכו'. האמת כי יש לראות אמאי לא עשו התוספות סברא זו במתניתין, ונראה לי דזה הדבור הוא מקושר עם הבא אחריו וכמציצ' ואומר דכיון דמפתח החנות הן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות, אם כן קשה אמאי לא העמיד כגון שפתח החנות בולט, ומתרצים דאפילו הכי לא רצה להעמיד לפי שאין דרך החנות להיות בולט כל כך וכו':

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה מה שנהנית, לא רצה להעמיד כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולין לאכול. כונתם להקשות דמאי פריך רב נחמן בר יצחק דקאמר מפתח החנות משלמת מה שנהנית היכי משכחת לה פשיטא דהוי במחזורת דילמא דלא הוי במחזורת אלא כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולין לאכול בלא חזור, וא"כ מאי קפריך רב נחמן בר יצחק, ותירצו דלא רצה להעמיד כגון שפתח הרחבה בולט וכו' ולפי שמודה רב דפטור משום דאין דרך החנות להיות בולט כל כך ומשום הכי וכו':

תוס' ד"ה דקיימא בקרן זווית כגון מכוי עקום וכשמגעת וכו' אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיוור, ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיוור דחצר הניזק ממש הוי. נראה דהוצרכו התוספות לומר ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה וכו', משום דסלקא דעתם מעיקרא דמאי דקתני במתניתין ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה היינו בחזור דהכל תלוי בחזור, ולא חזור, דחזור עביד ליה חצר הניזק, ולא חיוור עבד רשות הרבים, ואם כן לפלוג וליתני בדידה כולה בפתח החנות, במה דברים אמורים דמשלמת מה שנהנית בלא חיוור, אבל בחזור משלמת מה שהזיקה, ומתרצים דלעולם בתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיוור, וא"כ כולה בדידה קמייירי בלא חיוור והבינהו ואברהם ק' עזוז:

תוס' ד"ה כי פליגי במקצה מקום וכו' שנכנס וכו' ולא הפקיר רשותו דאם כן הוי רשות הרבים גמור וכו' ומסקינן פלוגתא וכו'. נראה דכונת התוספות לומר דבהא דאמרינן דלא הפקיר רשותו אתי שפיר דשמואל מחייב דאילו הפקיר רשותו מאי טעמא דשמואל דמחייב וזהו שאומר בסוף ושמואל אמר חייבת משום שהפירות מונחים ברשותו וכו',

ומה שכתבו ומסקינן פלוגתא דרב דחשיב שן ברשות הרבים אפילו אין יכולין לאכול בלא חזור דלא דמי וכו', הכונה דהיה נראה דבשלמא אם הפקיר רשותו לגמרי דמצי מייירי רב דמקצה מקום אפילו בחזור, דיש חלוק בין צידי הרחבה ממקצה מקום, דמקצה מקום הוי רשות הרבים, ולכך פטר במקצה מקום, אמנם השתא בהא פירושא דלא הפקיר רשותו היה נראה דצריך לדחוק ולומר דלא מייירי דמקצה מקום בחזור, ולכך פטר רב, דאי מייירי בחזור מאי שנא צידי הרחבה ממקצה הא כולהו הוו חצר הניזק, לכן אומרים התוספות דהשתא נמי מסקינן פלוגתא דרב דאמר דחשיב שן ברשות הרבים אפילו אין יכולין לאכול בלא חיוור דלא דמי למחזורת וכו' והבינהו אברהם ק' עזוז:

גמרא לימא בכור ברשותו קמפלגי וכו'. איכא למידק דמי הכניסו לבעיון למבעי אי פליגי רב ושמואל בכור ברשותו דילמא דלא פליגי אלא במקצה מקום אי חשיב ליה ברשות היחיד או ברשות הרבים ואם כן תיקשי, ונראה דהאי בעיין סבירא ליה דודאי מקצה מקום חשיב כרשות היחיד דהא הניח מרשותו לרשות הרבים ובין לרב בין לשמואל חשיב כרשות היחיד, אלא שראה דבכור ברשותו פליגי רב ושמואל דרב אמר בור ברשותו פטור ושמואל אמר חייב, והכי קא בעי לימא כרב דאמר דבור ברשותו חייב במקצה מקום ס"ל דחייב כמו שכתוב רש"י:

תוס' ד"ה רב סבר בור ברשותו חייב ולכך פטור וכו' והא דתנן מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית ולא אמר כן דפטורה מטעם דכל הקודם זכה וכו'. לפרש"י י"ל דכיון דזכות גופו הוי מקנסא אטו שבחו מתניתין דקתני מה שנהנית מדינה מייירי והבינהו:

[דף כ"א ע"ב]

גמרא לימא מחזורת תנאי וכו'. לכאורה היה נראה להקשות דמאי קושיא דילמא בצידי הרחבה בלא חיוור קמפלגי דלתנא קמא חשיב ליה שן ברשות הניזק ולר' יוסי חשיב ליה קרן ברשות הניזק, והא ודאי לאו קושיא לפירוש הקונטרס, ולא לפירוש התוספות, אם לפרש"י דפירוש דפליגי דמחזורת חשיב שנוי והוי קרן וחייב חצי נזק ולשמואל חשיב ליה שן ופטורה אי אפשר לומר בהכי, דאם כן דפליגי בלא מחזורת אם כן במחזורת כולי עלמא מודו דהוי קרן ותקשי לשמואל ואם לפירוש התוספות דפליגי אי הוי הרשות הרבים או רשות היחיד, דאם כן בחיוור כולי עלמא מודו דחשיב רשות הרבים ותקשי לרב, אבל קשה לי דדילמא באולא וקמה בצידי הרחבה פליגי והבן:

גמרא לימא מחזורת תנאי היא דתניא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית וכו' רבי יוסי היינו תנא קמא אלא מחזורת איכא ביניהו וכו'. קשיא לי דדילמא בצידי הרחבה פליגי ובלא מחזורת, דתנא קמא סבר בצידי הרחבה הוי רשות הניזק והוי שן בחצר הניזק ומשלם כל מה שהזיקה דהיינו נזק שלם, ור"י סבר דקרן ברשות הניזק הוא דאין

דרכה לאכול ומשלם חצי נזק כרבנן דר' טרפון וצ"ע אברהם
ן' עזוז:

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה ומר סבר פירוש ר' אליעזר וכו' וא"ת וכו'.
נראה לי דהפירוש האחר היא דמאי דקאמר מר סבר
וביער בשדה אחר ולא ברשות הרבים היינו ר' אליעזר
דסבירא ליה דדוקא בשדה אחר הוי אורחיה ומשלם נזק שלם
אבל לא ברשות הרבים דכיון דדרכו להלך ואין דרכו לאכול
משונה הוא וחייב חצי נזק, ומר סבר ובער בשדה אחר ולא
ברשות המזיק, היינו תנא קמא דסבירא ליה דלא מיעט רחמנא
אלא רשות המזיק אבל רשות הרבים דינו כרשות היחיד
דחייב, ולהכי קאמר מצידה הרחבה משלמת מה שהזיקה
ובצידי הרחבה בלא חיזור קמפלגי וכ"ע מודו דצידי הרחבה
בלא חיזור רשות הרבים הוי, ובזה לא קשה וא"ת וכו', וכי
תימא איך אפשר לפרש כן דתנא קמא מחייב ברשות הרבים
והא פטר תוך הרחבה, יש לומר דכיון דמשים פירותיו בתוך
הרחבה הוי כמכניס פירותיו ברשות הניזק, דיכול לומר לו לאו
כל כמינך לשום פירותיך תוך הרחבה והבן:

תוס' ד"ה ומר סבר פירוש ר' אלעזר ובער בשדה אחר
וכו' אבל ברשות הרבים חייב. וא"ת ברשות הרבים
לפי הנכתב לעיל במעט עיון שהפירוש האחר היא דפליגי
ברשות המזיק אמנם ברשות הרבים כו"ע מודו דפטור באופן
דמאי דאמר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק
היינו תנא קמא ובזה לא היה וא"ת, ועיין ליישובו ולתת סברא
מאי טעמא דמר ברשות המזיק חייב עם היות דסבר ברשות
הרבים פטור והבינהו:

[מהדורא בתרא]

מתניתין הכלב והגדי שקפצו מראש הגג וכו' בגמרא
טעמא דקפצו הא נפלו פטורים. אין להקשות
דדילמא אפילו נפלו והא דנקט קפצו להודיענו דדוקא קפצו
מפני שהן מועדין אבל אפיק מיפק כלב בזקירה וגדיא
בסריכה, דמלישנא דקפצו לא מתמעט אפיק מיפק, דהפיק מיפק
ע"י קפיצה הן, אבל קשיא לי אמאי הוצרך להביא התניא נמי
הכי, ונראה לי דלמקשה סלקא דעתך תירוצה הגמרא דאפשר
לתרץ דנפלו ושברו במקום דכי קפצי בקפיצה לא נפלו עליהו
דאפילו תחלתו בפשיעה ליכא, ולהכי הביאם הברייתא דקתני
בפירוש קפצו חייבים ונפלו פטורים דהשתא אם איתא דנפלו
פטורים היינו דוקא כאומר ליפלו ולייתי בדידיה כולה בנפלו
דכי נפלו ושברו במקום דאי קפצי משתברי חייב וכי נפלו
ושברו במקום דאי קפצי לא משתברי פטור, וכי תימא אם כן
מה תירץ לו המתיר כגון דמקרי כלים וכו' דכי קפצי וכו',
כונתו לומר דקפצו דברייתא היינו נפלו וקרי ליה קפצו משום
דעל ידי קפיצה היא משתברי והבן:

א"נ אפשר לומר דהמתיר לא חשיב לה להא לקושיא,
דדילמא התנא בא להשמיענו ענין הפשיעה דבלא
ידיעת זה איך נאמר דאם נפל במקום דמשתברי אם קפץ חייב
משום דתחלתו בפשיעה וכו':

מתניתין הכלב והגדי שקפצו מראש הגג וכו', אמר
טעמא דקפצו הא נפלו פטורים תניא נמי הכי
הכלב והגדי שקפצו וכו'. הלא ידעת מה שהקשתי בחידושי
ועתה נראה לי לחדש דרך אחר בתירוצי קושית אמאי הביא
התניא נמי הכי והוא דמתניתין ליכא להקשות, דאפשר
דדיוקא דנפלו פטורים היינו נפלו ושברו היכא דאילו היו
קופצים לא היו משברים לכך הביא הברייתא בשם ליכא
למימר הכי, דאם כן אמאי נקט קפצו לפלוג וליתני בדידה
וכולה בנפלו, ומתיר לו המתיר דלעולם גם בברייתא איכא
למימר דנפלו היכא דאי קפצו לא היו משברים, והא דלא מפליג
משום דרצה לפרש ענין הפשיעה כמו שפירשתי בחידושי
והבן:

[מהדורא בתרא]

גמרא טעמא דקפצו הא נפלו פטורים אלמא קסבר תחלתו
בפשיעה וסופו באונס פטור וכו'. קצת קשה דמנא
לן דהא נפלו פטורין דילמא נפלו נמי חייבים מטעם תחלתו
בפשיעה וסופו באונס וכו' ונקט קפצו להודיענו דדוקא קפצו
מפני שהן מועדין אבל אפיק מיפק כלב בזקירה וגדיא בסריכה
פטור, ועוד יש לראות אמאי הביא התניא נמי הכי קודם
הקשותו הניחא למאן דאמר וכו', ועוד קצת קשה בתירוצי
הגמרא כגון דמקרי לגבי כותל דכי קפצי בקפיצה לא נפל
עליהו, דמדאמר קפצו ונפקא מדיוקא הא נפלו פטורין אם כן
נראה דבדוכתא קפצו ושברו נפלו ושברו:

ועוד קשה דלפי תירוצי הגמרא דמקרי לפלוג הברייתא כולה
בנפלו במה דברים אמורים דנפלו פטורין היכא דמקרי
כלים לגבי כותל דכי קפצי בקפיצה לא נפלי דהוי תחלתו וסופו
באונס, אבל נפלו ושברו במקום דאי קפצי היו משברים דהוי
תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב:

ונראה דלכך הביא התניא נמי מפני שראה דבמתניתין איכא
למימר דנקט קפצו להודיענו הא אפיק מיפק הכי נמי,
אבל נפלו לעולם חייבים לכך הביא הברייתא דקאמר בהדיא
נפלו פטורין, והמתיר תירץ דלעולם מאי דקשה הכא הוא
מהברייתא דקתני בהדיא נפלו פטורין, ובהא כיון דהם שני
חלוקות מפורשים בהדיא ולא נפקא מדיוקא איכא למימר
דנפלו היינו דמקרי כלים לגבי כותל דכי קפצי בקפיצה לא
נפלו, ולקושיא לפלוג וליתני בדידה אפשר לומר דלהכי קתני
קפצו להודיענו דקפצו הוי פשיעה, דבלא ידענו דקפצו הוי
פשיעה אי אפשר לנו להפליג ולומר, אבל נפלו ושברו במקום
דאי קפצי היו משברים דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס וכו':

א"נ אפשר לומר בתירוצי הקושיא הב' דכונת המתיר לומר
דקפצו דמתניתין אינו ממש קפצו אלא כלומר נפלו היכא
דכי קפצו משברים, וכן נמי קפצו דברייתא היינו נפלו היכא
דכי קפצו משברים ונפלו היכא דכי קפצו אין משברים, ובזה
מתורץ אמאי לא מפליג וכו' דהיינו הא:

גמרא תנו רבנן הכלב והגדי שדלגו מלמטה למעלה
פטורים מלמעלה למטה חייבים וכו' והתניא הכלב

והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה פטורין. קשיא לי דמאי קושיא דילמא ההיא דמחייבה אמלמעלה למטה מיירי ברשות הניזק, וההיא דפטור מיירי ברשות הרבים, ולכאורה היה נראה דהאי קושיא לא קיימא לפירוש הקונטרס דכיון דאיהו מפרש דפטורין היינו מנוק שלם וחייבי בחצי נזק מקשה שפיר ממה נפשך דאם ההיא דפטור מיירי ברשות הרבים אמאי מחייב חצי נזק אמלמעלה למטה והא הוי רגל ברשות הרבים דפטור לגמרי, ואי מיירי ארשות הניזק קשיין אהדיי כדמקשה, אבל נראה דגם לפירוש הקונטרס קשה דדילמא פטורין קאמר מנוק שלם אבל מלמעלה למטה הוי לגמרי דלא מחייבי כלל ומלמטה למעלה לאו פטור לגמרי דחייבים חצי נזק:

ויש לתרץ לפירוש הקונטרס דהמקשה נראה לו דוחק לומר דברייתא לצדדין קתני אבל לפירוש התוספות דפטורין היינו לגמרי קשה, ועוד קשה לי כמה שכתבו התוספות דאמתניתין הוי מצי למפרך אלא נטר וכו' דדילמא למתניתין לא פריך משום דידע בתירוצא דאפיך מיפך ולהכי לא הקשה אמתניתין אבל השתא דמייתי ברייתא דקתני מלמטה למעלה פטורים ומלמעלה למטה חייבים ליכא למימר הכי דאם כן ליפלוג וליתני בדידה כולה במלמעלה למטה כמאן דאמר דלא אפיך מיפך אבל אפיך מפיק פטורים מנוק שם וחייבים חצי נזק, וכי תימא אם כן רב פפא דתריץ השתא דאפיך מיפך איך נתרץ קושיא זו דליפלוג, יש לומר דנקט מלמטה למעלה לאשמעינן דבאדם בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבים דלא חשיב אונס וצ"ע:

גמרא תנו רבנן הכלב והגדי שדלגו ממטה למעלה פטורין מלמעלה למטה חייבים. קשיא לי דבמאי דאמרי בסמוך דאפיך מיפך גדיא בסריכא וכו', לפלוג וליתני בדידה כולה במלמעלה למטה במה דברים אמורים דמלמעלה למטה חייבים היכא דלא אפיך מיפך, אבל אי אפיך מיפך פטורין וק"ל:

[מהדורא בתרא]

רש"י ר"ה מלמטה למעלה פטורין מנוק שלם וחייבין בחצי נזק דמשוננין הן. איכא למידק דא"כ דהאי פטורין רצונו לומר דפטורין מנוק שלום אבל חייבין בחצי נזק, מאי קפריך הגמרא אי הכי אמאי פטורין והלא חייבין בחצי נזק, ונראה דרש"י ז"ל נקט כסברת מסקנת הגמרא דקאמר פטורין מנוק שלם וחייבין בחצי נזק, ולכן פירש דקאמר פטורים רצונו לומר פטורין מנוק שלום אבל חייבין בחצי נזק ודוק ותשכח שפיר:

תוס' ר"ה אדם ותרנגול כו' כתבו בסוף הדבור ונראה דגם לפי המסקנא מלמטה למעלה פטורין לגמרי דאנוס הוא דילמא יחזור מסכרא הראשונה. כנראה מלשון התוספות דכונתם לומר דכיון דמעיקרא היה לו סברא זו ומה שהוקשה אינו אלא לחלוקת מלמעלה למטה למה יחזור, וקצת קשה דלמה להו לומר כן, לימא דאי אפשר מכח הקושיא

שהקשו דמה חידש, ועוד דמאי טעמא דלמא יחזור דלמה הוצרך לחזור כי היכי דלא להוי ברייתא לצדדים מלמטה למעלה פטור לגמרי ומלמעלה למטה פטור מנוק שלם וחייב בחצי נזק, ואפשר לומר דלהכי אמרו בהאי לישנא דילמא יחזור, כלומר כאן יש צד לומר דיחזור משום קושיא דלצדדים, אבל אינו טעם מספיק כיון דקשה מה שהקשינו דמה חידש ובוזה מתישב קצת והבן:

תוס' ד"ה אדם ותרנגול וא"ת ומה חידש באדם דחייב וכו'. אין לפרש דמאי דמקשין התוספות ומה חידש באדם הוא משום דאדם מועד לעולם מתרי טעמי, חדא דהענין עצמו חידוש, ואשמועינן בברייתא מאי דאשמועינן במתניתין, ועוד דאם כן אין מכריחין כלום דפטורים היינו לגמרי דחשיב אונס וכו', וק"ל אלא כלומר מה חידוש באדם דלאו אנוס הוא בהיזק שהוא עושה מי איכא למימר דאנוס הוא והבינהו:

[מהדורא בתרא]

[דף כ"ב ע"א]
גמרא והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה פטורין. קצת קשה דמאי קושיא ולמה ההיא דקתני מלמעלה למטה חייבים היינו שדילג בחצר הניזק, וההיא דקתני פטורין היינו ברשות הרבים וק"ל:

תוס' ר"ה דאפיך מיפך וכו' כתבו בסוף הדבור וכן כל קרן בחצר הניזק תחילתו בפשיעה לענין שן ורגל. כונתם לומר ואפילו הכי מחייב נזק שלם, אין להקשות דהאי סברת ר' טרפון היא אבל לרבנן לא משלם חצי נזק, ודילמא סבירא ליה כרבנן, דכונת התוספות להכריח לא שייך לומר תחלתו בפשיעה בהכי דאם כן רבי טרפון דמחייב לקרן משונה דחצר הניזק נזק שלם וקא יהיב טעמא משום דאתי מדינא דק"ו לימא משום דתחלתו בפשיעה ומדלא קאמר כן שמע מינה דלא אמרינן הכי והבן:

תוס' ד"ה דאפיך מיפך וכו'. למה שהקשתי בחידושי במאי דכתבו בסוף הדבור וכן כל קרן בחצר הניזק דדילמא ס"ל כר' טרפון, נראה לי לתרץ באופן אחר מלבד מה שכתבתי שם והוא, דא"כ מה שאמר ר' טרפון דקרן ברשות הניזק נזק שלם היינו משום דס"ל דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אם כן אמאי עביד ק"ו לחייבו משום דתחלתו בפשיעה וסופו באונס והבינהו:

[מהדורא בתרא]

תוס' ר"ה דאפיך מיפך וכו' כתבו בסוף הדבור וכן כל קרן בחצר הניזק תחלתו בפשיעה לענין שן ורגל. קשיא לי דמאי מייתי מקרן בחצר הניזק דילמא מאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב סבירא ליה כר' טרפון דאית ליה נזק שלם, ואפשר לי לומר דכונת התוספות דודאי לגבי קרן לא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס, דא"כ רבנן ור' טרפון פליגי בתחלתו בפשיעה וסופו באונס, וא"כ לימא כתנאי והבינהו:

[מהדורא תליתאה]

רש"י ד"ה סריכה שנועץ צפרניו וכו' ומשונין הן וכו'.
נראה דקדק באומרו ומשונין הן ונשמר דלא נימא
דאורחיה הוא, דא"כ מאי קמשני בגמרא פטורין מנוק שלם
וכו', ולהכי קאמר ומשונין הן וכיון דמשונה הוא אינו משלם
אלא חצי נוק כו'.

גמרא ומאי פטורים פטור מנוק שלם וחייבין חצי נוק. יש
לראות דלדעת הקונטרס דמפרש בגחלת דפטורים
היינו פטורים מנוק שלם וחייבים בחצי נוק אמאי הוצרך לומר
עתה ומאי פטורים וכו' כמו שדייקו התוספות, ונראה לומר
בשני פנים חדא דלעולם דעת המקשה מעיקרא דפטורים היינו
פטורים לגמרי והשתא כי היכי דלא להוי ברייתא לצדדים הדר
ביה ואמרי ומאי פטורים וכו' והקונטרס בתחלה פירש האמת:

אי נמי אפשר דהם מילתיה דרב פפא וכוונתו לומר דלהכי לא
תירץ דמירי ברייתא ברשות הרבים משום דהשתא בהאי
תירוצא דתריך דאפיך מיפך הוי הפטור לשניהם מנוק שלם
והחויב גם כן לשניהם בחצי נוק ולא לצדדים וזהו אומרו
וחייבין בחצי נוק, אבל בתירוצ דמירי ברשות הרבים צריך
לומר דלצדדים קתני מלמעלה למטה פטורים לגמרי ומלמטה
למעלה פטורים מנוק שלם וחייבים בחצי נוק:

תוס' ד"ה ועל הגדיש חצי נוק ואע"ג דלגבי שולח בעירה

לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לריש לקיש ולר'
יוחנן עד דמסר לו גוזא פעמים וכו'. לכאורה קשה דהא
טעמא דלר' יוחנן אפילו מסר לו שלהבת פטור היינו משום
דצבתא דחרש קא גריס והם חציו דחרש ובנושא דידן טעם זה
הוא דמחייב לבעל הצבתא דכלב הוא, וגם לריש לקיש טעמא
דגחלת פטור היינו משום דמה שליבה החרש לא רמיא עליה
דשולח בעירה לאסוקי אדעתיה דלאו ממונו הוא כשורו וכלבו
והכי דייק הקונטרס דלא אמר לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה
אלא לא רמיא עליה:

ונראה לי דהתוספות הוצרכו להקדים ולפרש כן ממתניתין
משום דמקשינן בגמרא וליחייב נמי בעל הגחלת כמו
בעל הכלב דהתם הוי ממש כשולח בעירה ביד חרש שוטה
וקטן דהכלב אינו של בעל הגחלת, ומאי קושיא והא בשולח
בעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לריש לקיש ולר' יוחנן
עד דמסר לו גוזא וכו' והבן:

תוס' ד"ה ועל הגדיש חצי נוק, כתבו התוספות ואע"ג
דלגבי שולח בעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת
לריש לקיש, ולר' יוחנן עד דמסר לו גוזא וכו'. לפום
ריהטא קשה דהתם אמרינן דטעמא דפטור כי לא מסר לו גוזא
לר' יוחנן משום דצבתא דחרש קא גריס, והכא גבי כלב ההוא
טעמא מחייב ליה לבעל הכלב דכיון דצבתא דכלב קא גריס הא
חייב בעלו וק"ל:

[מהדורא בתרא]

רש"י ד"ה משום ממונו כשורו וכו' שהזיק וקס"ד
דאיכא ביניהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו

כו'. נראה לי דמה שהוצרך הקונטרס לכך הוא משום דמחמת
קושיא התוס' דהכופף קמתו של חבריו ומההיא דגץ היוצא
מתחת הפטיש וכו', הייתי מפרש כמו שמפרשים התוספות
דלאו ממונו ממש אלא דין ממון, ובוה קשה דמאי מקשה לריש
לקיש האי אש לאו ממונו הוא והא לר"ל לא בעי שיהא ממונו,
על כן פירש הקונטרס דקס"ד דאיכא ביניהו כגון שהדליק
בגחלת שאינו שלו וכו' וגם דהתוספות כבר תירצו לפירושם
דלאו ממונו ממש בד"ה לאו ממונו דבעל הכלב הוא וכו'
הקונטרס לא ניחא ליה בההוא תירוצ:

א"נ אפשר לומר דמה שפירש כן הקונטרס היינו משום
דהייתי אומר מוסיף על סברת ר' יוחנן דאמר אשו
משום חציו ואמר איהו דגם ממונו ואיכא ביניהו היכא דכלו
ליה חציו, והקונטרס לא רצה בפירוש זה משום דויכוח הגמרא
אינו עולה יפה וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כו' יוחנן אמר
לך חציו מכאן קאזלו וכו', וגם דאפשר לישב דהיינו מאי טעמא
לא אמר כו' דחציו דוקא ומתרץ אמר לך חציו מכחו קאזלי
וכו', כלומר כיון דגם לחציו לא דמי מכל צד שנאמר דדוקא
משום חציו דהא אש לאו מכחו קאזיל ולממונא נמי אינו דומה
מכל צד, דממונא אית ביה ממשא, אש לית ביה ממשא דהיינו
טעמא דלא אמר ר' יוחנן כריש לקיש, על כן אמר ר"ל דהוי
משום חציו ומשום ממונו אבל כל זה הוא בדוחק וע"כ לא רצה
הקונטרס בזה והבן:

גמרא אתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו ור"ל אמר
אשו משום ממונו, פרש"י וקא סלקא דעתך דאיכא
בנייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו וכו'. נראה
דהוצרך הקונטרס לכך משום דהייתי אומר דפליגי בהא דרבי
יוחנן סבר חציו דוקא וריש לקיש סבר גם ממונו ואיכא בנייהו
היכא דכלו ליה חציו, ואם כן מאי מקשה וריש לקיש מ"ט לא
אמר כו' יוחנן הא אית ליה נמי משום חציו, וכתב דקושיות
הגמרא היא דמ"ט לא אמר כו' יוחנן דדוקא משום חציו אם כן
מה מתרץ אמר לך חציו מכחו קאזלי, לכך פרש"י דלעולם
קס"ד איכא בנייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו וכו'
והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא האי לית ביה מששא וכו'. אין להקשות והא חץ אית
ביה ממשא, דכבר תירצו התוספות קושיא זו בסוף
ד"ה ממונא אית ביה מששא אבל יש חץ שאין בו ממשות וכו':

גמרא ור' יוחנן מ"ט לא אמר כריש לקיש אמר לך ממונא
אית ביה ממשא וכו'. אין להקשות אמאי לא קאמר
אישו איהו קא עביד בידים אמנם ממונא לא עביד איהו בידים,
דאפשר דזה עצמו הרגישו התוספות כדיבור המתחיל אשו
משום חציו, ותירצו באומרם לא שיבעיר בעצמו האש וכו'
והבינהו:

וגם אין להקשות חציו נמי אית בהו ממשא דודאי זה עצמו
הרגישו התוספות, ותירצו אבל יש חץ שאין בו ממשות
וכו' והבינהו:

[מהדורא בתרא]

תוס' ד"ה ר' יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל, אע"ג דרריש טעמא דר' יוחנן מקראי הוי ליה לאוקמיה קרא לדרשא אחריתי דסברא כר"ל. אין להקשות דאם סברא כר"ל א"כ מאי מקשה וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן הא סברא כר"ל, ונראה דהא דאמרו התוספות דסברא כר"ל היינו בתר דאמר בגמרא דלא אמר כר' יוחנן משום דחציו מכחו קאזיל האי לאו מכחו קאזיל וכו' והבן:

תוס' ד"ה ר' יוחנן מ"ט לא אמר כריש לקיש אע"ג דרריש טעמא דר' יוחנן מקראי הוי ליה לאוקמיה קרא לדרשא אחריתי דסברא כר"ל וכו'. קצת קשה דא"כ דסברא כר"ל, אם כן מאי מקשה בתחלה וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן הא סברא כר"ל, ואפשר דמאי דאמרי התוספות דסברא כר"ל היינו בתר דתירץ הגמרא חציו מכחו קאזיל הא לאו מכחו קאזיל, דממונו ממילא קאזיל כי אש והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא בשלמא למ"ד אשו משום חציו דכלב הן וכו'. אין להקשות והא לא חייבתו תורה על אש של כלבו דהא לא מטעם אש הוא אלא מטעם זורק חץ והבן:

גמרא האי אש לאו ממונא הוא דבעל כלב הוא. קשיא לי דמאי קושיא דילמא ריש לקיש מוקי מתניתין באש וכלב דחד, וחררה וגדיש דחד, ומה שמשלם על החררה נזק שלם היינו משום דס"ל דבתר דאכלה ליה אזלינן דקרינן ביה ובער בשדה אחר אע"ג דשקלה ליה מרשות המזיק וק"ל:

גמרא בשלמא למאן דאמר אשו משום חציו וכו' אלא למאן דאמר משום ממונו וכו'. אין להקשות בשלמא לפרש"י דאית ליה דצריך שיהא האש שלו היינו דפריך, אמנם לתוספות דאית להו דממונו היינו חיוב ממון מאי מקשה לריש לקיש, דאפשר דקושיא זו הרגישוה התוספות בד"ה לאו ממונו דבעל כלב וכו' והבינהו:

[מהדורא בתרא]

גמרא אמר לך ר"ל הכא במאי עסקינן דאדייה אדווי דעל החררה משלם נזק שלם וכו' ועל הגדיש פטור. קשיא לי דאי כח כחו דמי חייב ואיך אמר ר"ל דפטור, ועוד קשה לי מה שכתבו התוספות לר' יוחנן דלא מצי למימר בדאדווי אדווי ועל כל הגדיש חצי נזק דאי כח כחו וכו', אמאי לא כתבו כן לריש לקיש דלא מצי למימר חצי נזק על כל הגדיש וכו', וגם דלקושיא הראשונה יש לי לתרץ דאפשר דמה שכתוב פטור רוצה לומר היינו מספקא משום דבעיין דכח כח אי ככחו אי לאו ככחו סלקא בתיקו וכל תיקו דממונא לקולא עם כל זה אתרץ בחדא מחתא:

ובמה שאדייק עוד דנראה דהקונטרס פליג מדידה אדידיה, דלעיל גבי בעית חצי נזק צרורות אי מגופו אי מעליה פירש דממקום גחלת ואילך מה שהאש הולך מאליו הו

צרורות, ואילו הכא פירש דלא הוו צרורות ובודאי דזה תלוי בעיקר מחלוקתם דריש לקיש ורבי יוחנן, דלרבי יוחנן מה שהולך האש ודולק מאליו אחר הנחת הגחלת קחשיב צרורות דחציו הן, אע"ג דלאו מכחו קאזיל, ואילו לריש לקיש מה שהולך מאליו אחר הנחת הגחלת לאו צרורות נינהו, ואם כן שפיר קאמר ריש לקיש על שאר הגדיש פטור ואפילו אי כח כחו ככחו דמי, דהא אפילו מביא הגחלת מגדיש מה שהולך האש מאליו ודולק לאו צרורות נינהו, ומה שפירש הקונטרס לעיל היינו כר' יוחנן דקיימא לן כותיה דקרא ומתניתא מסייעא וכו' והבן:

גמרא ור' יוחנן דאנחה אנוחי על החררה ועל מקום גחלת משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק. קשיא לי דאמאי הוצרך להביא סברת ר' יוחנן הרי הוא כנדרש ללא שאלו, ועוד דמה צורך לאוקמיה בהכי והא מצי לאוקמיה גם כן באוקמת ריש לקיש באדווי אדווי ועל מקום גחלת חצי נזק ועל הגדיש פטור ומספקא דאי כח כחו ככחו דמי או לאו, ונ"ל בתירוצי זה דהמתרץ הרגיש בעצמו קושית הקונטרס דאמאי לא מוקי לה באנוחי אנוחי ומתרץ תירוצי הקונטרס עצמו, דאם יש מציאות לאוקמיה בדאנוחי אנוחי היינו לר' יוחנן, דיש לו לאוקמיה חצי נזק דקתני במתניתין על שאר הגדיש, אבל לריש לקיש דלא מצי למתני חצי נזק אמיתי לא מצי לאוקמיה באנחה אנוחי:

ועוד נ"ל לומר דכי היכי דאמר רבא (כב ע"ב) קרא ומתניתא מסייעא לר' יוחנן, קאמר הכא גמרא דמתניתין דידן דייקא לר' יוחנן יותר מלר"ל, דהא מצינן לאוקמיה לרבי יוחנן בדאנחה אנוחי ואתי שפיר הא דקתני על הגדיש חצי נזק דצודק יותר לרבי יוחנן אע"ג דהוי חוץ ממקום גחלת, מלר"ל דאינו צודק חצי נזק אלא במקום גחלת לפי אוקמתא ידידיה והבן:

ועוד אפשר לומר דהמתרץ בא לתרץ מאי דקשה לתירוצו שתירץ ואוקי לר"ל על הגדיש כולה פטור דהא זה לא הוזכר במתניתין, ומתרץ דזה אינו דוחק דהא לרבי יוחנן נמי אפילו למאי דס"ד דבאנחה אנוחי מיירי לא הוזכר במתניתין במקום גחלת נזק שלם והבן:

גמרא בשלמא למ"ד אשו משום חציו וכו' ורבי יוחנן דאנחה אנוחי וכו'. לקושיא שהקשיתי בחידושי דאמאי מיישב לר' יוחנן כיון דניחא לי מעיקרא, אפשר לומר בענין אחר ממה שתירצתי והוא דכוונת הגמרא לתרץ הקושיא שהרגיש רש"י ז"ל דלוקמה אליבא דריש לקיש דאנחה אנוחי עם החררה כי אורחיה ומתרצה כמו שמתרץ רש"י ז"ל דלא מצי למתני חצי נזק אמיתי דמקום גחלת חייב נזק שלם, וזהו אומרו ור' יוחנן, כלומר בשלמא לרבי יוחנן איכא למימר באנוחי אנוחי משום דאיכא למימר דחצי נזק דקתני מתניתין היינו אשאר גדיש משום דאית אשו משום חציו ולעולם במקום גחלת נזק שלם, אמנם לריש לקיש דעל שאר הגדיש פטור ליכא לאוקמיה חצי נזק דקתני מתניתין כי אם במקום גחלת,